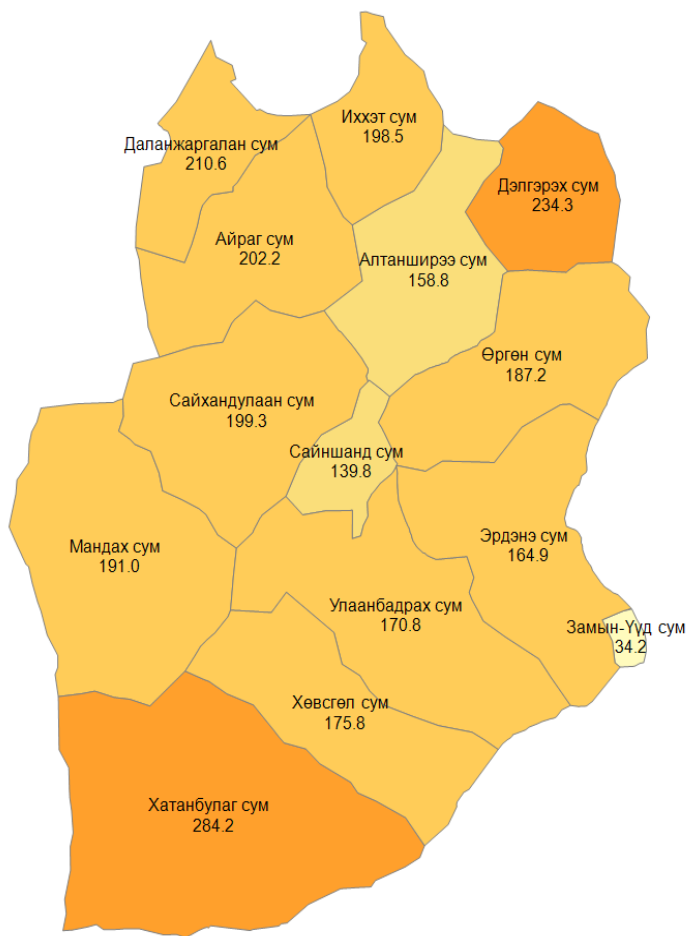

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТЭС

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН САЛБАРЫН ТАНИЛЦУУЛГА 2020

Малын тоо, сумаар, мянган толгойгоор

2021 он

Гарчиг

ОРШИЛ

ТОВЧ ТАЙЛБАР, ТОДОРХОЙЛОЛТ

НЭГ. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН САЛБАРЫН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ

I.1 Мал аж ахуйн салбарын эдийн засагт эзлэх байр суурь

I.2 Мал аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлт

I.3 Газар тариалангийн салбарын үйлдвэрлэлт

ХОЁР. 2020 ОНЫ МАЛ ТООЛЛОГЫН ҮР ДҮН

II.1. Малтай өрх болон малчин өрх, малчдын тоо, тэдний ахуйн зарим үзүүлэлт

II.1.1 Малтай өрх, малчин өрхийн тоо

II.1.2 Малчдын мэдээлэл

II.1.3 Малчдын ахуйн зарим үзүүлэлт

II.2. Малын тоо, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн

II.2.1 Малын тоо

II.2.2 Сүргийн бүтэц

II.2.3 Иргэдийн хувийн малын тоо

II.2.4 Хээлтэгч мал

II.2.5 Төл бойжилт

II.2.6 Том малын зүй бусын хорогдол

II.2.7 Малын хээл хаялт, сувайралт

II.2.8 Хээлтэгч, хээлтүүлэгчийн тохироо

II.2.9 Малын хэрэглээний зарлага

II.3. Тэжээвэр амьтад

II.4. Малжуулалтын талаарх мэдээлэл

II.5. Худаг, усан сангийн тоо, усжуулалтын талаархи мэдээлэл

ДҮГНЭЛТ

ХАВСРАЛТУУД

Хүснэгтийн жагсаалт

- Хүснэгт 1. Мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлт, биет хэмжээгээр
- Хүснэгт 2. Газар тариалангийн үйлдвэрлэл
- Хүснэгт 3. Малтай өрх, малчин өрхийн тоо, сумаар
- Хүснэгт 4. Малтай өрх, малчин өрх, малчдын тоо
- Хүснэгт 5. Малчдын боловсролын түвшин, насны бүлгээр /2020 он/
- Хүснэгт 6. Малчдын гэрлэлтийн байдал, насны бүлгээр /2020 он/
- Хүснэгт 7. Эрүүл мэнд болон нийгмийн даатгалд хамрагдсан байдал, сумаар
- Хүснэгт 8. Зээлтэй малчид, сумаар
- Хүснэгт 9. Малчдын ахуй соёлын үзүүлэлт
- Хүснэгт 10. Малын тоо /мян, тол/
- Хүснэгт 11. Малын тоо, сумаар мянган толгойгоор
- Хүснэгт 12. Сүргийн насны ангилалын бүтэц, хувиар
- Хүснэгт 13. Сумдын мал сүргийн бүтэц, хонин толгойд шилжүүлсэн хувиар
- Хүснэгт 14. Малтай өрхийн ам бүлийн тоо, тэдгээрийн малын тоо, 2000-2020 он, мян тол
- Хүснэгт 15. Иргэдийн хувийн малын бүлэглэлт, 2019, 2020 он
- Хүснэгт 16. Хээлтэгч малын тоо
- Хүснэгт 17. Төл бойжилт, мянган толгойгоор
- Хүснэгт 18. 100 эхээс бойжуулсан төл, тоогоор
- Хүснэгт 19. Том малын зүй бусын хорогдол, тоогоор
- Хүснэгт 20. Оны эхний малд зүй бусын хорогдлын эзлэх хувь
- Хүснэгт 21. Хээл хаясан болон сувайрсан эх малын тоо
- Хүснэгт 22. Нийт хээлтэгчид хээл хаяж, сувайрсан эх малын эзлэх хувь
- Хүснэгт 23. Хээлтүүлэгч малын тоо
- Хүснэгт 24. Хээлтэгч, хээлтүүлэгчийн тохироо, малын төрлөөр
- Хүснэгт 25. Малын нийт хэрэглээний зарлага, мянган толгойгоор
- Хүснэгт 26. Оны эхний малд эзлэх хувь
- Хүснэгт 27. Хэрэглээний малын тоо, мянган толгойгоор
- Хүснэгт 28. Тэжээвэр амьтдын тоо
- Хүснэгт 29. Малжуулалтанд хамрагдсан өрхийн тоо, ам бүл
- Хүснэгт 30. Шинээр гаргасан худгийн тайлан
- Хүснэгт 31. Засварласан худгийн тайлан

Зургийн жагсаалт

- Зураг 1. ДНБ-д хөдөө аж ахуйн салбарын нэмэгдэл өртгийн эзлэх хувь
- Зураг 2. Аймгийн нийт өрхөд малчин өрхийн эзлэх хувь
- Зураг 3. Нийт өрхөд малчин өрхийн эзлэх хувь, сумаар /2020 он/
- Зураг 4. Малчдын насны бүтэц
- Зураг 5. Үндсэн болон туслах малчны харьцаа /2020 он/
- Зураг 6. Малчдын тоо, насны бүлгээр /2020 он/
- Зураг 7. Малчдын нийгэм, ахуйн нөхцлийг харуулах зарим үзүүлэлт
- Зураг 8. Нэг саяас дээш мал тоолуулсан он, малын тоо, мянган толгойгоор
- Зураг 9. Малын тоо, мянган толгойгоор
- Зураг 10. Аймгийн нийт малд сумдын малын эзлэх хувь
- Зураг 11. Малын тоо, сумаар.
- Зураг 12. Мал сүргийн бүтэц хувиар, таван төрлөөр
- Зураг 13. 200 хүртлэх малтай өрхийн тоо.
- Зураг 14. 1000-аас дээш малтай өрхийн тоо.
- Зураг 15. Бойжуулсан төл, мянган толгойгоор
- Зураг 16. Том малын зүй бусын хорогдол, тоогоор
- Зураг 17. Малын хээл хаялт, сувайралт

ОРШИЛ

Дэлхийн олон улс орнуудын нэгэн адил манай улсын эдийн засгийн хөгжилд хөдөө аж ахуйн салбар нь ихээхэн чухал байр эзэлдэг салбарын нэг юм.

Хөдөө аж ахуйн салбарын үйл ажиллагаа нь бусад хүчин зүйлээс илүүтэйгээр байгаль цаг агаараас хамааралтай байх бөгөөд үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн нь үндсэндээ хүн амын хүнсний хэрэглээ, боловсруулах үйлдвэрлэлийн болон үйлчилгээний салбарын түүхий эдийн хэрэглээг хангахад чиглэгдэж байдаг.

Энэ удаагийн танилцуулгад мал аж ахуй, газар тариалангийн салбарын 2020 оны төлөв байдлыг нэгтгэн тусгалаа. Манай улсын үндсэн хуулинд мал сүргийг үндэсний баялаг мөн гэж томъёолж, мал тооллогыг улсын хэмжээнд жил бүр зохион байгуулж, үр дүнг нь макро түвшинд хийгддэг тооцоо, судалгаанд ашиглаж, салбарын талаар удирдлагын шийдвэр гаргах мэдээллийн гол эх үүсвэр болгон ашиглаж байна.

"Статистикийн тухай" Монгол Улсын хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх заалт, Засгийн газрын 2020 оны 208 дугаар тогтоолын дагуу мал, тэжээвэр амьтад, тэжээлийн тооллогыг 2020 оны 12 сарын 17-ноос 27-ны өдрүүдэд аймгийн хэмжээнд зохион байгуулав.

Энэхүү танилцуулгад мал тооллогын дүнг нэгтгэн дүгнэснээс гадна мал аж ахуйн салбарын бүтээгдэхүүн, голлох нэр төрлийн түүхий эд үйлдвэрлэлийн талаар тусгасан.

Манай аймгийн хөдөө аж ахуйн салбарын өнөөгийн байдалд дүгнэлт хийж, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг боловсруулах, төлөвлөхөд энэхүү танилцуулга, судалгааны материал суурь мэдээлэл нь болно гэдэгт итгэж байна.

МАЛ ТООЛЛОГЫН ТОВЧ ТҮҮХ

Мал аж ахуй нь Монгол орны хувьд амьжиргааны гол эх үүсвэр болсон анхдагч үйлдвэрлэлийн салбар байсны хувьд бүртгэл, статистикийн ажил ч энэ салбараас эхлэн хөгжсөн түүхтэй.

XIII зууны үед Монгол улсад хүн, малын тооллого явуулж байсан баримт түүхийн сурвалжид тэмдэглэгдэн үлдсэн байдаг. Манжийн хараат байх үед Монголд мал тооллого явуулж байсан боловч нэгдсэн тооллого хийж чаддаггүй, орон нутгийн чанартай байв. Аймаг, хошуудад янз бүрийн хугацаанд, өөр өөрсдийн шаардлага үзэмжээр мал тооллого явуулж байсан байна.

Гадаад Монголын Засгийн газар 1918 онд хүн ам, малын тооллого явуулсан байна. Уг тооллого нь халхын 4 аймаг, лам, ноёд, шавь албат ардууд, сүм хийдийн малыг хамруулсан боловч Ховдын хязгаар, Дархадын хязгаар, Хөвсгөл нуур орчмын Богд гэгээний эзэмшил нутгийн мал ороогүй ажээ.

Ардын засгийн газар 1924 онд Дотоод яамны бүтцэд Тоо бүртгэлийн хэлтсийг шинээр байгуулж, мал тооллогыг үнэн зөв явуулах талаар онцгой анхаарч, тооллого явуулах, данс бүртгэлийг нэгтгэх, тушаах цаг хугацааг тогтоож, хуучин төлөөний түшмэл дээр боловсрол чадвартай тусгай түшмэлийг нэмэн томилж, ард олонд тайлбарлан таниулах ажлыг зохиосны үр дүнд анх удаа улсын хэмжээгээр хугацаа, аргачлалын хувьд нэгдсэн программтай мал тооллого явагдсан байдаг.

Мал тооллогод урьд өмнө нь бүртгэгдэхгүй байсан цаа буга, илжиг, луус, өвс хадлан, тариалангийн талаар зарим нэмэлт үзүүлэлтийг 1924 оноос эхлэн оруулсан байна. Мал тооллогыг зун, намрын улиралд буюу ихэвчлэн 8, 9 дүгээр сард явуулж байсан бол 1961 оноос мал, тэжээвэр амьтдыг жилийн эцэст 12 дугаар сард тоолдог болсон. Энэ хугацаа нь мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн жилтэй тохирдог, малын орлого, зарлагын үзүүлэлт бүрэн гарч дууссан, малчид өвөлжөөндөө бууж, хүн, малын хөдөлгөөн харьцангуй бага байдаг зэрэг давуу талтай юм.

Малын хашаа байрын тооллогыг 1966 оноос, худаг, малын тэжээлийн тооллогыг 1972 оноос нэмж мал тооллоготой хамтруулан явуулдаг болов. Ардын хувийн аж ахуйтны малыг 1959-1960 онд нийгэмчилж, хоршоололд хамруулж дууссан бол 1992 онд малыг хувьчлах ажил хийгдэж дууссан билээ.

ТОВЧ ТАЙЛБАР, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Малчин өрх. Жилийн 4 улирлын туршид малаа маллаж, малын ашиг шим тэдний амьжиргааны эх үүсвэр нь болж байгаа өрх

Малтай өрх. Малчин өрхөөс гадна малыг ахуй амьдралдаа туслах чанарын үүрэгтэй өсгөн үржүүлдэг өрх

Малчид. Жилийн 4 улирлын туршид мал аж ахуйг эрхэлж, малын ашиг шим нь тэдний амьжиргааны эх үүсвэр болж байгаа 16 ба түүнээс дээш насны хүмүүсийг хэлнэ

Бодод шилжүүлэх коэффициент:

1 адуу, үхэр -1 бод	6 хонь	- 1 бод
1 тэмээ - 1.5 бод	8 ямаа	- 1 бод

Бог малд буюу хонин толгойд шилжүүлэх коэффициент:

1 тэмээ- 5 хонь	1 хонь - 1 хонь
1 адуу - 7 хонь	1 ямаа - 0.9 хонь
1 үхэр- 6 хонь	

Нас гүйцсэн мал.Малын төрөл бүр дээр сүүлчийн 2 насны малыг хамруулна.

Тэмээ - 4 настай , 5 ба түүнээс дээш настай

Адуу - 3 настай, 4 ба түүнээс дээш настай

Үхэр - 2 настай, 3 ба түүнээс дээш настай

Бог мал - тухайн жилийн төл малаас бусад насны мал

Өсвөр насны мал

Тэмээ-Өнгөрсөн жилийн төл, 2, 3 настай

Адуу- Өнгөрсөн жилийн төл, 2 настай

Үхэр- Өнгөрсөн жилийн төл

Төл мал, Тухайн жилийн төлийг хэлнэ.

Бэлэн хээлтэгч.Малын төрөл бүр дээр сүүлийн 2 насны эм малыг хамруулна.

Малын тоо, толгойн өсөлт. Оны эцсийн малаас оны эхний малыг хасч гаргана. Харьцуулсан үзүүлэлтийг оны эцсийн малын тоог эхний малын тоонд харьцуулан 100-гаар үржүүлэн тооцно. Малын өсөлтийн **орлого тал** нь төл бойжилт, **зарлага тал нь** хэрэглээний зарлага, том малын зүй бус хорогдол болно.

Төллөлтийн хувь.Төллөсөн хээлтэгчийн тоог оны эхний хээлтэгчийн тоонд харьцуулан, 100 - гаар үржүүлнэ.

Бойжилтийн хувь.Бойжсон төлийн тоог нийт гарсан төлийн тоонд харьцуулан 100-гаар үржүүлнэ.

100 эхээс бойжуулсан төл.Бойжуулсан төлийн тоог оны эхний хээлтэгч малын тоонд харьцуулан 100-гаар үржүүлж тооцно.

Хээлтэгч, хээлтүүлэгчийн тохироо.Хээлтэгч малын тоог хээлтүүлэгч малын тоонд харьцуулан гаргана. 1 хээлтүүлэгчид ногдох хээлтэгчийн тооны норм нь:

Буур – 20-25 Бух – 35-45

Азарга- 12-15 Хуц, Ухна - 25-30

Малын зүй бус хорогдолд

өвчний (халдвартай, халдваргүй) хорогдол, гэнэтийн аюулын (цас зуд, үер ус, гал түймэр, аянга цахилгаан зэрэг) хорогдол, бусад шалтгааны (малын хариулга, арчилгаа маллагаатай холбогдон гарсан) хорогдлыг оруулна.

Том малын зүй бус хорогдлын оны эхний малд эзлэх хувь. Зүй бусаар хорогдсон малын тоог оны эхний малын тоонд харьцуулан 100-гаар үржүүлж тооцно.

Малын хэрэглээний зарлага. Оны эхний малын тоон дээр бойжуулсан төлийг нэмж, том малын зүй бусын хорогдол, оны эцсийн малын тоог хасч гаргана.

Тэжээлийн нэгжид шилжүүлэх коэффициент.Бэлтгэсэн тэжээл нь илчлэг, чанарын байдлаараа харилцан адилгүй байдаг учраас нэг тэжээлийн нэгжид шилжүүлж тэжээлийн хангамжийг гаргана. Үүний тулд:

Хадлан өвс - 0.45

Таримал тэжээл - 0.35

Даршны ургамал - 0.25

Гар тэжээл, хужир шүү - 1.0

Төмс ногооны хаягдал - 0.22

Үр тарианы хаягдал - 0.9

Лай - 0.4

Сүрэл - 0.25 гэсэн итгэлцүүрүүдийг ашиглан тэжээлийн нэгжид шилжүүлнэ.

Малын тэжээлийн ангилал. Малын тэжээлийг ургамлын гаралтай, амьтны гаралтай, эрдэс тэжээлийн гаралтай гэж ангилна.

• Ургамлын гаралтай тэжээлд өвс, сүрэл, үр тариа, буурцгийн төрлийн ургамал багтах бөгөөд бүдүүн, хүчит, шүүст тэжээл гэж ангилна.

1. Бүдүүн тэжээл- өвс, сүрэл, нэг наст ба олон наст өвс орно.

2. Хүчит тэжээл- үр тариа, үр тарианы хаягдал, вандуй, буурцаг орно.

3. Шүүст тэжээл- Бүх төрлийн дарш, төмс ногооны хаягдал орно.

- Амьтны гаралтай тэжээлд яс, цусны гурил зэрэг орно.
- Эрдэс тэжээлд давс, хужир шүү орно.

Тариалангийн талбай гэж хөдөө аж ахуйн таримал ургамлыг тариалсан талбайг хэлнэ. Тариалангийн талбайг тариалсан талбай, хураасан талбай, өнжөөсөн талбай, уринш боловсруулсан талбай гэж ангилна.

Тариалсан талбай гэж тухайн жилд үр суулгасан газрын нийт талбайн хэмжээ юм.

Хураасан талбай гэж тухайн жилд ургацыг хурааж авсан газрын нийт талбайн хэмжээ юм.

Га-гийн ургац гэж талбайн нэг нэгжээс /1 га-гаас/ авах газар тариалангийн бүтээгдэхүүний /ургацын/ хэмжээ бөгөөд га-гийн ургацыг тодорхойлохдоо нэг төрлийн ургамлын тариалсан талбайгаас хураан авсан бүх ургацыг тэр талбайн нийт хэмжээнд харьцуулж тодорхойлно. /
1тн=10 цн=1000кг /

Нийт ургац нь тухайн жилд газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхэлж үйлдвэрлэсэн нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ, өөрөөр хэлбэл, тариалсан бүх талбайгаас хураан авсан үр тариа, төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ, малын тэжээл, техник, тосны ургамал зэрэг ургамал тус бүрийн төрлөөр нэмж гаргасан нийт ургацын хэмжээ болно.

Эдийн засгийн бүсэд:

Баруун бүс - Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Ховд, Увс, Завхан

Хангайн бүс - Баянхонгор, Булган, Архангай, Өвөрхангай, Орхон, Хөвсгөл аймаг

Төвийн бүс - Говьсүмбэр, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Төв, Дархан-Уул аймаг

Зүүн бүс - Хэнтий, Дорнод, Сүхбаатар аймаг

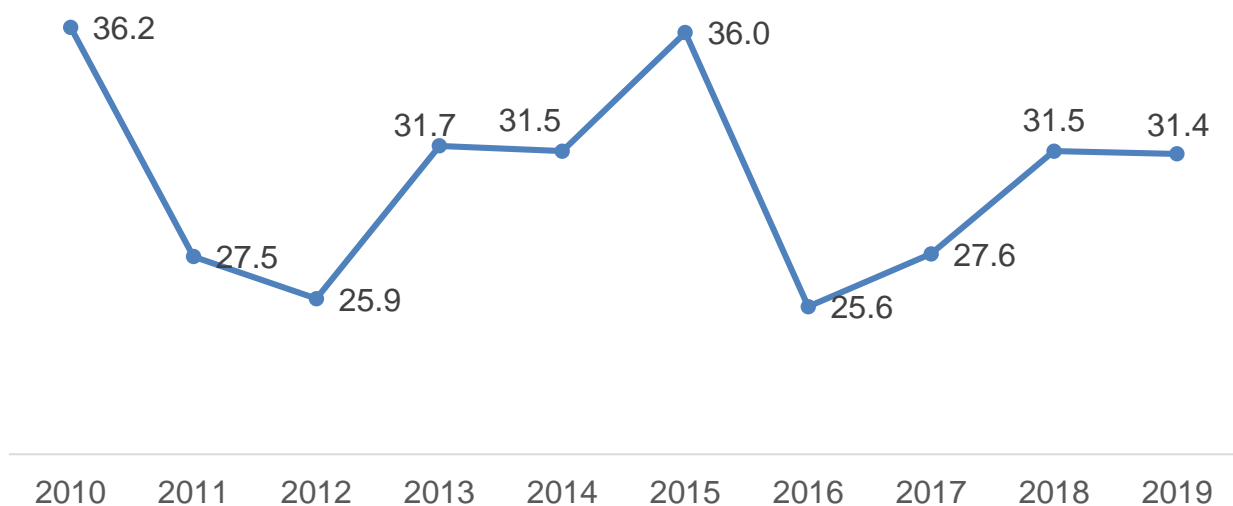
Улаанбаатар бүс - Улаанбаатар хот

НЭГ. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН САЛБАРЫН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ

I.1 Мал аж ахуйн салбарын эдийн засагт эзлэх байр суурь

Хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 2019 оны байдлаар 127.7 тэрбум төгрөг болж, аймгийн ДНБ-ий 31.4 хувийг эзэлж өмнөх оноос 0.1 пунктээр буурсан байна.

ЗУРАГ 1. ДНБ-Д ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН САЛБАРЫН НЭМЭГДЭЛ ӨРТГИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ

I.2 Мал аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэлт

Мал аж ахуйн салбарт 2020 онд нядалгааны жингээр 36.1 мянган тонн мах, 30.4 мянган литр сүү, 1144.2 тонн хонины ноос, 437.8 тонн ноолуур, 203.7 тонн тэмээний ноос, 570.6 мянган ширхэг арьс шир үйлдвэрлэв. Малчдын зах зээлд борлуулсан, дотооддоо хэрэглэсэн махны хэрэглээ өмнөх оноос 22.7 хувиар, ноос, ноолуур 10.7 хувиар, арьс, шир 29.8 хувиар, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлт 11.5 хувиар нэмэгдсэн байна. Мал аж ахуйн голлох үйлдвэрлэл болох бойжуулсан төлийн тоо 2020 онд 803.1 мянга болж өмнөх оноос 5.6 хувиар өссөн байна.

ХҮСНЭГТ 1. МАЛ АЖ АХУЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ, биет хэмжээгээр

Бүтээгдэхүүн	ХЭМЖИХ НЭГЖ	2017	2018	2019	2020	2020 2019
МАХ амьдын жингээр БҮГД	тонн	22771.5	28367.8	29422.5	36110.4	122.7
тэмээ	тонн	2131.2	2670.7	3234.5	3217.7	99.5
адуу	тонн	3914.1	5178.4	5363.6	5756.2	107.3
үхэр	тонн	3151.0	3833.0	4049.0	5146.3	127.1
хонь	тонн	8278.4	10163.3	10792.2	13682.1	126.8
ямаа	тонн	5296.5	6521.3	5978.1	8306.2	138.9
гахайн мах	тонн	0.3	1.1	5.1	1.9	37.3
өндөг	мян.шир	80.8	274.5	303.0	922.6	3.0 ²
СҮҮ		22968.7	24156.4	27270.7	30415.0	111.5
ингэний	тонн	1241.5	1303.9	1300.5	1459.0	112.2
гүүний	тонн	3230.6	3081.1	3653.2	3815.5	104.4
үнээний	тонн	10492.1	11438.1	12877.3	15235.0	118.3
хонины	тонн	3043.6	3267.3	3654.8	3897.4	106.6
ямааны	тонн	4961.0	5066.0	5784.9	6008.1	103.9
НООС НООЛУУР		1542.1	1750.2	1875.5	2075.3	110.7
тэмээний	тонн	176.6	190.7	200.4	203.7	101.6
бодын хялгас	тонн	20.0		24.3	26.9	110.7
хонины уртын ноос	тонн	849.4	964.9	1037.3	1144.2	110.3
ямааны ноолуур	тонн	310.1	357.4	383.4	437.8	114.2
ямааны хялгас	тонн	186.0	214.5	230.1	262.7	114.2
АРЬС ШИР		357.0	439.1	439.6	570.6	129.8
тэмээ	мян.шир	4.6	5.8	7.0	7.0	100.0
адуу	мян.шир	15.0	19.8	20.5	22.0	107.3
үхэр	мян.шир	12.0	14.6	15.4	19.5	126.6
хонь	мян.шир	173.1	212.2	225.3	285.2	126.6
ямаа	мян.шир	150.9	185.4	170.1	235.6	138.5
хурга	мян.шир	0.5	0.5	0.5	0.5	100.0
ишиг	мян.шир	0.8	0.8	0.8	0.8	100.0

I.3. Газар тариалангийн салбарын үйлдвэрлэлт

Тайлант онд 12345.8 тн өвс хадлан, 953.8 тн гар тэжээл, 906.8 тн хужир шүү болон бусад тэжээл бэлтгэсэн мэдээг өмнөх онтой харьцуулахад бэлтгэсэн өвс 59.3 хувиар, гар тэжээл 4.3 дахин, хужир шүү 2.2 дахин их бэлтгэсэн байна.

ХҮСНЭГТ 2. ГАЗАР ТАРИАЛАНГИЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Өвс, хадлан, тн	5448.9	5724.5	7752.0	12345.8	159.3
Гар тэжээл, тн	537.4	492.1	219.4	953.8	4.4 ²
Хужир, шүү, тн	943.5	548.1	409.4	906.8	2.2 ²
Тариалсан талбай, га	98.4	78.5	63.8	61.3	96.1
Хураан авсан ургац, тн	446.7	328.4	309.2	278.6	90.1

Тайлбар: ²-дахин их

ХОЁР. МАЛ ТООЛЛОГЫН ДҮН

II.1 Малтай өрх болон малчин өрх, малдчын тоо, тэдний ахуйн зарим үзүүлэлт

II.1.1 Малтай өрх, малчин өрхийн тоо

Аймгийн хэмжээний нийт өрхөд малчин өрхийн эзлэх хувийг авч үзвэл, 2000 онд 34.7 хувийг, 2005 онд 27.6 хувийг эзэлж байсан бол 2020 онд 21.9 хувийг эзэлж байна. 2000-2011 онд аймгийн нийт өрхөд малчин өрхийн эзлэх хувь жил бүр буурч 19.0 хувьд хүрсэн бол 2012-2020 онуудад харьцангуй нэмэгдэж, дунджаар 20.0 хувийг эзэлж байна.

ЗУРАГ 2. АЙМГИЙН НИЙТ ӨРХӨД МАЛЧИН ӨРХИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ

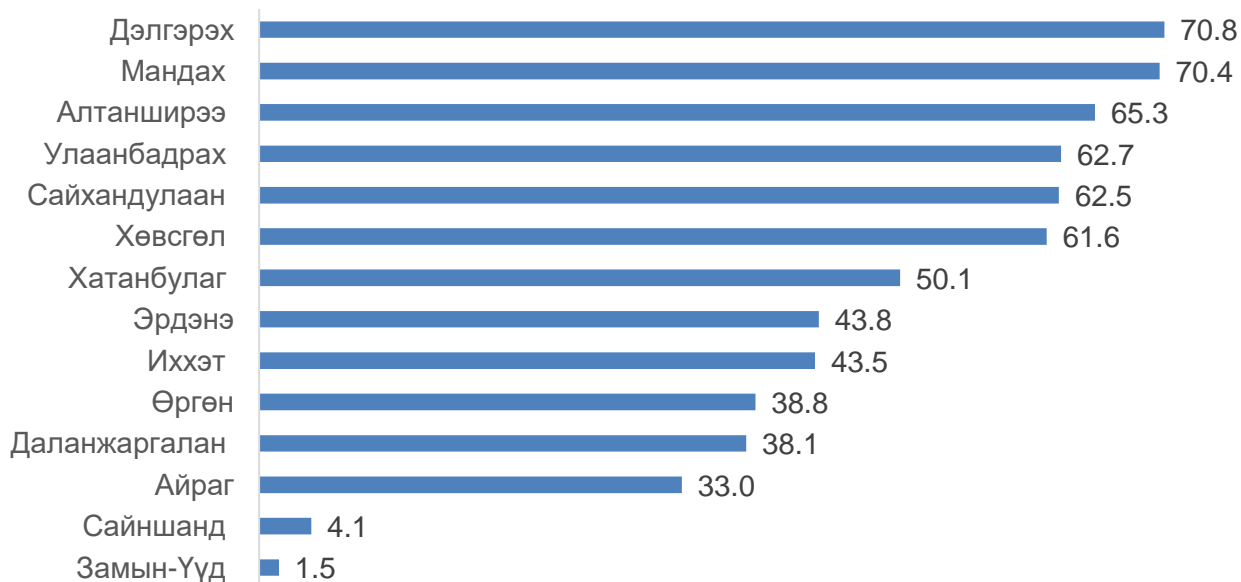

ХҮСНЭГТ 3. МАЛТАЙ ӨРХ, МАЛЧИН ӨРХИЙН ТОО, сумаар

Сумын нэр	2017		2018		2019		2020	
	Малтай өрхийн тоо	Малчин өрхийн тоо	Малтай өрхийн тоо	Малчин өрхийн тоо	Малтай өрхийн тоо	Малчин өрхийн тоо	Малтай өрхийн тоо	Малчин өрхийн тоо
ДҮН	5 201	4 169	5 288	4 234	5351	4231	5653	4494
Айраг	426	317	433	331	440	350	470	370
Алтанширээ	330	279	335	294	337	290	356	313
Даланжаргалан	509	372	506	370	511	348	542	359
Дэлгэрэх	444	382	442	374	449	362	463	402
Иххэт	359	278	363	277	361	272	391	292
Мандах	356	315	365	321	377	340	388	352
Өргөн	294	240	321	256	333	255	347	275
Сайхандулаан	328	290	341	301	338	279	343	292
Улаанбадрах	359	303	358	300	358	310	376	326
Хатанбулаг	597	474	600	475	593	480	629	510
Хөвсгөл	336	286	348	301	345	291	356	298
Эрдэнэ	339	290	343	302	357	313	382	329
Сайншанд	427	276	430	267	445	277	484	302
Замын-Үүд	97	67	103	65	107	64	126	74

Малчин нэг өрхөд 525, малтай нэг өрхөд 445 толгой мал ногдож байгаа нь улсын дунджаас малчин өрхийнх 193, малтай өрхийнх 169 толгой малаар олон байна.

ЗУРАГ 3. НИЙТ ӨРХӨД МАЛЧИН ӨРХИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, сумаар /2020 он/

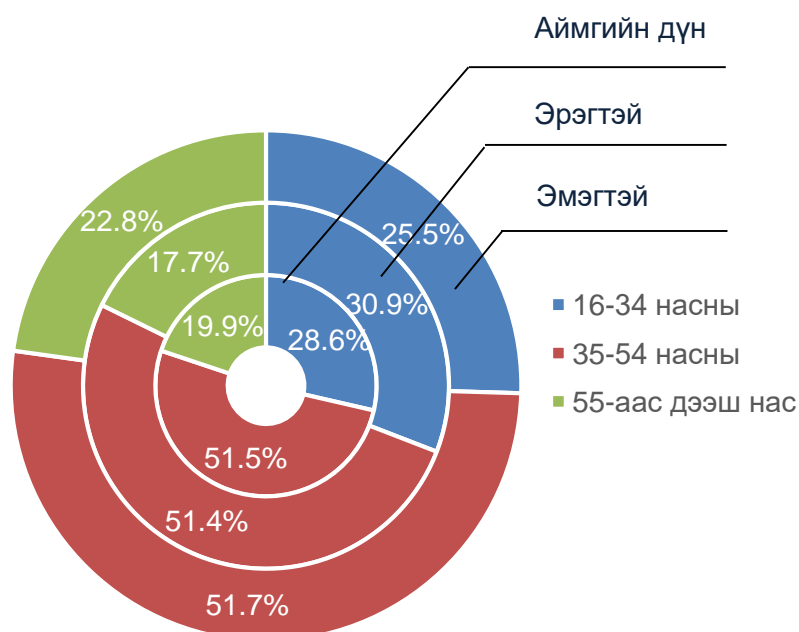
II.1.2 Малчдын мэдээлэл

2020 оны жилийн эцэст тус аймагт малтай 5653 өрх тоологдсны 4494 өрх буюу 79.5 хувь нь малчин өрх, 1159 өрх буюу 20.5 хувь нь малыг амьдрал ахуйдаа туслах чанартайгаар өсгөн үржүүлж буй мал бүхий өрх байна. Өмнөх онтой харьцуулахад малтай өрх 302-оор буюу 5.6 хувиар нэмэгдэж, малчин өрх 263-аар буюу 6.2 хувиар нэмэгджээ. Малчин өрхийн ам бүлийн тоо нь 14.3 мянга болж нэг өрхийн ам бүлийн тоо дунджаар 3 байна.

ХҮСНЭГТ 4. МАЛТАЙ ӨРХ, МАЛЧИН ӨРХ, МАЛЧДЫН ТОО

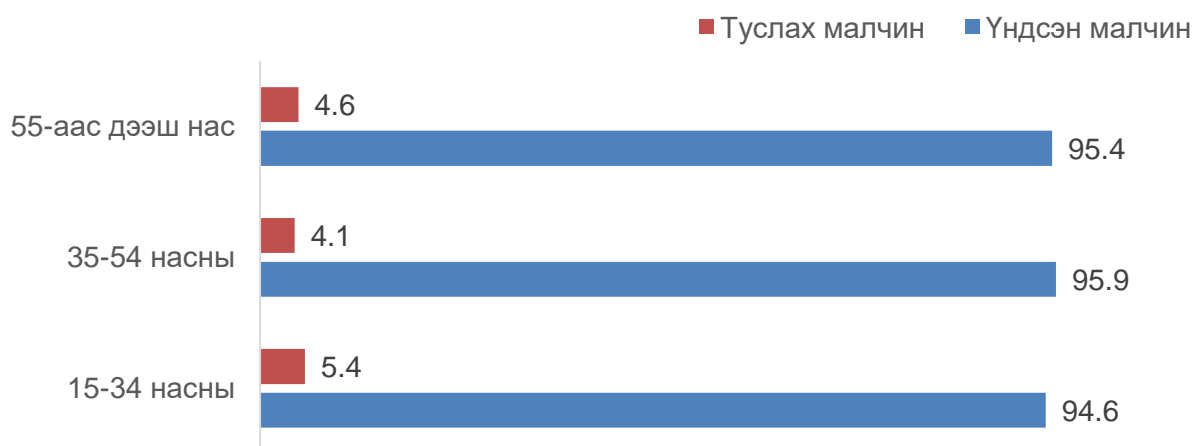
	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Малтай өрх	5201	5288	5351	5653	105.6
Малчин өрх	4169	4234	4231	4494	106.2
Малчдын тоо	7232	7033	7024	7308	104.0
үүнээс: 16-34 насны	2516	2314	2149	2088	97.2
35-59 насны	3673	3675	3770	4064	107.8
Тэтгэврийн насны	1007	1020	1096	1150	104.9
Нийт малчдаас эмэгтэй	3043	2953	2958	3078	104.1
Нэг малчин өрхөд ногдох малын тоо	443	468	518	525	101.4

ЗУРАГ 4. МАЛЧДЫН НАСНЫ БҮТЭЦ

Мал аж ахуйн салбарт ажиллаж буй малчдын тоо 2010 оноос жилд дунджаар 0.8 хувь өссөн байна. 2020 онд малчдын тоо 7308 болсон нь өмнөх оноос 4.0 хувиар буюу 284 хүнээр нэмэгдсэн байна. Нийт малчдын 3078 буюу 42.1 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна. Насны бүлгээр авч үзвэл 28.6 хувь нь 16-34 насны, 51.5 хувь нь 35-54 насны, 19.9 хувь 55-аас дээш насны хүмүүс байна. Жилийн 4 улирлын туршид мал аж ахуй эрхэлдэг малчдын 95.4 хувь нь үндсэн малчин, 4.6 хувь нь туслах малчид байна.

ЗУРАГ 5 ҮНДСЭН БОЛОН ТУСЛАХ МАЛЧНЫ ХАРЬЦАА /2020 он/

Малчдын боловсролын түвшнийг 2020 оны байдлаар авч үзэхэд 21.9 хувь нь бага, 45.6 хувь нь суурь боловсролтой, 15.7 хувь нь бүрэн дунд, 9.1 хувь нь техникийн болон тусгай мэргэжлийн, 3.8 хувь нь дээд боловсролтой байгаа бол 3.8 хувь нь боловсролгүй байна.

ХҮСНЭГТ 5. МАЛЧДЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, насны бүлгээр /2020 он/

Насны бүлгээр	Бүгд	үүнээс:					Дээд
		Боловсролгүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон тусгай мэргэжлийн	
ДҮН	7308	279	1602	3334	1146	668	279
15-34	2094	85	322	842	416	297	132
35-54	3756	157	786	1898	600	230	85
55 ба түүнээс дээш	1458	37	494	594	130	141	62

Дүнд эзлэх хувь

ДҮН	100.0	3.8	21.9	45.6	15.7	9.1	3.8
15-34	100.0	4.1	15.4	40.2	19.9	14.2	6.3
35-54	100.0	4.2	20.9	50.5	16.0	6.1	2.3
55 ба түүнээс дээш	100.0	2.5	33.9	40.7	8.9	9.7	4.3

Нийт малчдын 5621 буюу 76.9 хувь нь 2020 оны байдлаар гэрлэсэн бөгөөд 82.6 хувь нь гэрлэлтээ батлуулсан, 17.4 хувь нь гэрлэлтээ батлуулаагүй байна. Харин 1045 малчин буюу 14.3 хувь нь огт гэрлээгүй, 442 малчин буюу 6.1 хувь нь бэлэвсэн, 95 буюу 1.3 хувь нь цуцалсан, 105 буюу 1.4 хувь нь гэрлэлтээ тусгаарласан байна.

15-34 насны малчдын 30.5 хувь нь огт гэрлээгүй бол 55 ба түүнээс дээш насны малчдын 20.8 хувь нь бэлэвсэн байна. Огт гэрлээгүй малчдын 61.1 хувь нь 34 хүртэлх насны малчид байна. Бэлэвсэн 442 малчны 82.8 хувь нь эмэгтэй малчид эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 6. МАЛЧДЫН ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, насны бүлгээр /2020 он/

Насны бүлгээр	Бүгд	үүнээс:					
		Огт гэрлээгүй	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлэвсэн
ДҮН	7308	1045	4645	976	105	95	442
15-34	2094	639	1025	390	14	10	16
35-54	3756	326	2686	489	69	64	122
55 ба түүнээс дээш	1458	80	934	97	22	21	304
үүнээс: эмэгтэй							
ДҮН	3078	187	2042	414	38	31	366
15-34	784	78	519	165	3	4	15
35-54	1592	74	1162	203	26	22	105
55 ба түүнээс дээш	702	35	361	46	9	5	246

Малчдын эрүүл мэндийн даатгалын хамрагдалт 69.2 хувь, нийгмийн даатгалын хамрагдалт 36.2 хувь байна.

ХҮСНЭГТ 7. ЭРҮҮЛ МЭНД БОЛОН НИЙГМИЙН ДААТГАЛД ХАМРАГДСАН байдал, сумаар

Сумын нэр	2019		2020	
	Эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдалт	Нийгмийн даатгалд хамрагдалт	Эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдалт	Нийгмийн даатгалд хамрагдалт
ДҮН	77.5	31.6	69.2	36.2
Айраг	76.7	45.5	76.6	51.7
Алтанширээ	80.0	27.6	72.1	41.3
Даланжаргалан	77.0	41.0	73.3	44.0
Дэлгэрэх	76.6	36.2	75.4	40.1
Иххэт	73.2	27.7	65.1	35.1
Мандах	81.3	26.2	68.7	38.5
Өргөн	71.6	26.1	58.3	31.5
Сайхандулаан	75.8	32.1	59.5	35.6
Улаанбадрах	63.7	21.8	62.8	37.2
Хатанбулаг	89.7	27.0	65.6	17.7
Хөвсгөл	63.3	24.5	56.9	29.8
Эрдэнэ	81.3	35.6	78.3	46.7
Сайншанд	88.3	30.2	80.2	29.0
Замын-Үүд	92.0	30.0	89.5	33.3

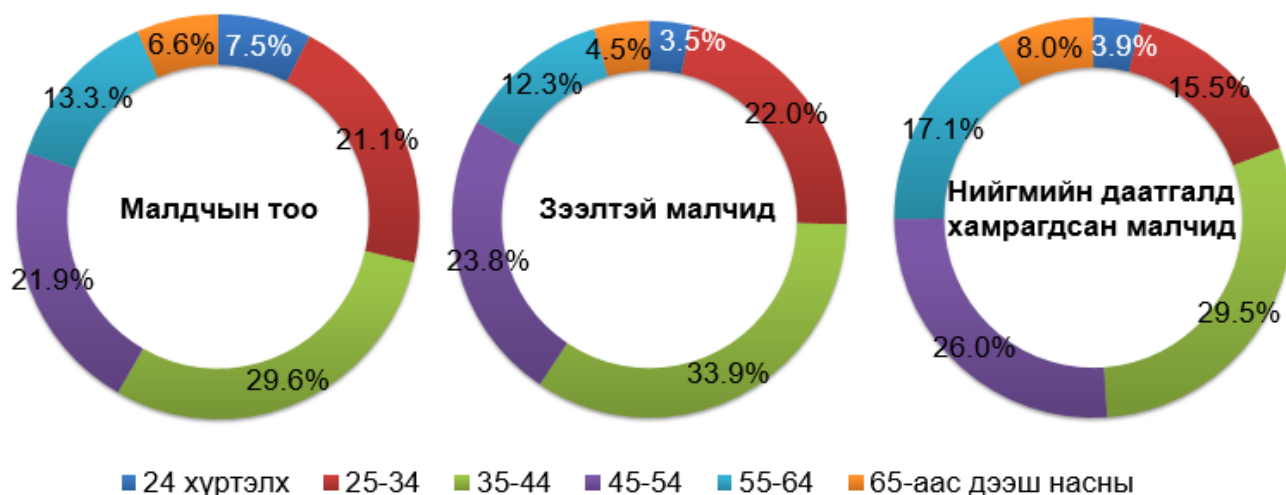
Нийт малчдын 51.5 хувь нь буюу 3765 малчин 2020 оны байдлаар зээлтэй байгаа ба 2019 онтой харьцуулахад 6.3 хувиар нэмэгдсэн байна.

ХҮСНЭГТ 8. ЗЭЭЛТЭЙ МАЛЧИД, сумаар

Сумын нэр	Зээлтэй малчин		Зээлтэй малчдын нийт малчдад эзлэх хувь	
	2019	2020	2019	2020
ДҮН	3 176	3 765	45.2	51.5
Айраг	229	269	42.0	47.8
Алтанширээ	280	308	57.7	59.7
Даланжаргалан	270	276	54.5	53.5
Дэлгэрэх	339	437	51.8	61.1
Иххэт	260	314	58.6	69.3
Мандах	251	319	42.4	51.5
Өргөн	286	244	66.1	54.5
Сайхандулаан	195	279	44.0	60.1

Улаанбадрах	242	259	45.1	49.0
Хатанбулаг	150	278	18.3	32.6
Хөвсгөл	248	285	47.9	55.6
Эрдэнэ	180	212	34.6	40.4
Сайншанд	196	250	43.3	52.1
Замын-Үүд	50	35	57.5	30.7

ЗУРАГ. 6 МАЛДЧЫН ТОО, насны бүлгээр /2020 он/

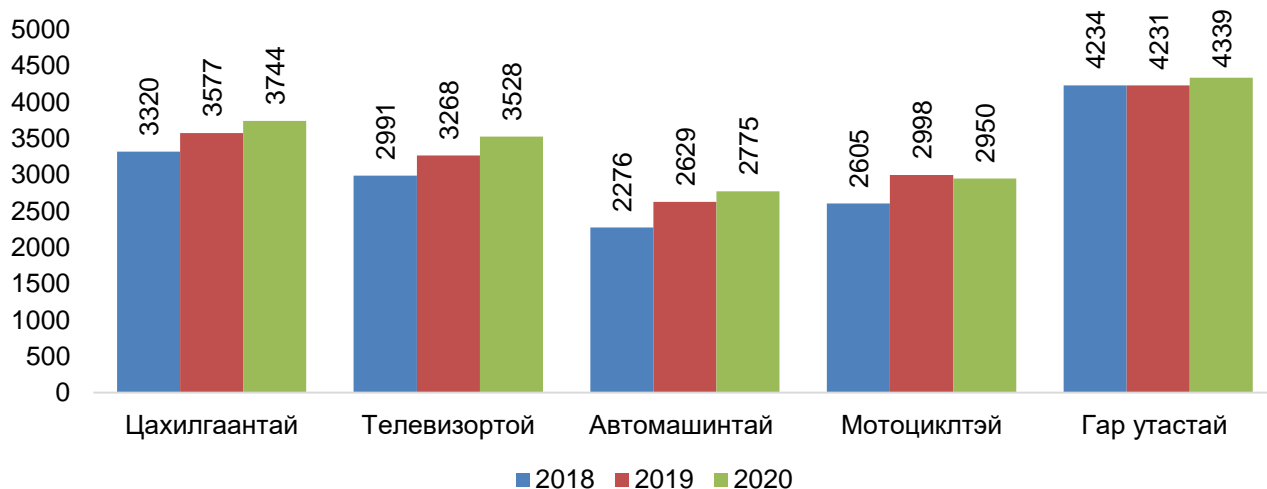
II.1.3 Малчдын ахуйн зарим үзүүлэлт

2020 оны мал тооллогоор аймгийн нийт малчин өрхийн 83.3 хувь нь цахилгаан эх үүсвэртэй, 78.5 хувь нь телевизортой, 61.7 хувь нь автомашинтай, 65.6 хувь нь мотоциклтэй, 96.6 хувь гар утас хэрэглэдэг гэсэн үр дүн гарчээ. Нийт өрхийн дүнд эзлэх хувийг өмнөх онтой харьцуулахад телевизортой өрхийн тоо 1.3 пунктээр нэмэгдэж, цахилгаантай өрхийн тоо 1.2 пункт, автомашинтай өрхийн тоо 0.4 пункт, мотоциклтэй өрхийн тоо 5.2 пункт, гар утастай өрхийн тоо 3.4 пунктээр тус тус буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 9. МАЛЧДЫН АХУЙ СОЁЛЫН ҮЗҮҮЛЭЛТ

	Өрхийн тоо			2020 2019	Малчин өрхийн дүнд эзлэх хувь			Өсөлт бууралт (пунктээр)
	2018	2019	2020		2018	2019	2020	
Нийт малчин өрх	4234	4231	4494	106.2				-
Цахилгаантай	3320	3577	3744	104.7	78.4	84.5	83.3	-1.2
Телевизортой	2991	3268	3528	108.0	70.6	77.2	78.5	1.3
Автомашинтай	2276	2629	2775	105.6	53.8	62.1	61.7	-0.4
Мотоциклтэй	2605	2998	2950	98.4	61.5	70.9	65.6	-5.2
Гар утастай	4234	4231	4339	102.6	100.0	100.0	96.6	-3.4

ЗУРАГ.7 МАЛЧДЫН НИЙГЭМ, АХУЙН НӨХЦЛИЙГ ХАРУУЛАХ ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ

II.2. Малын тоо, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн

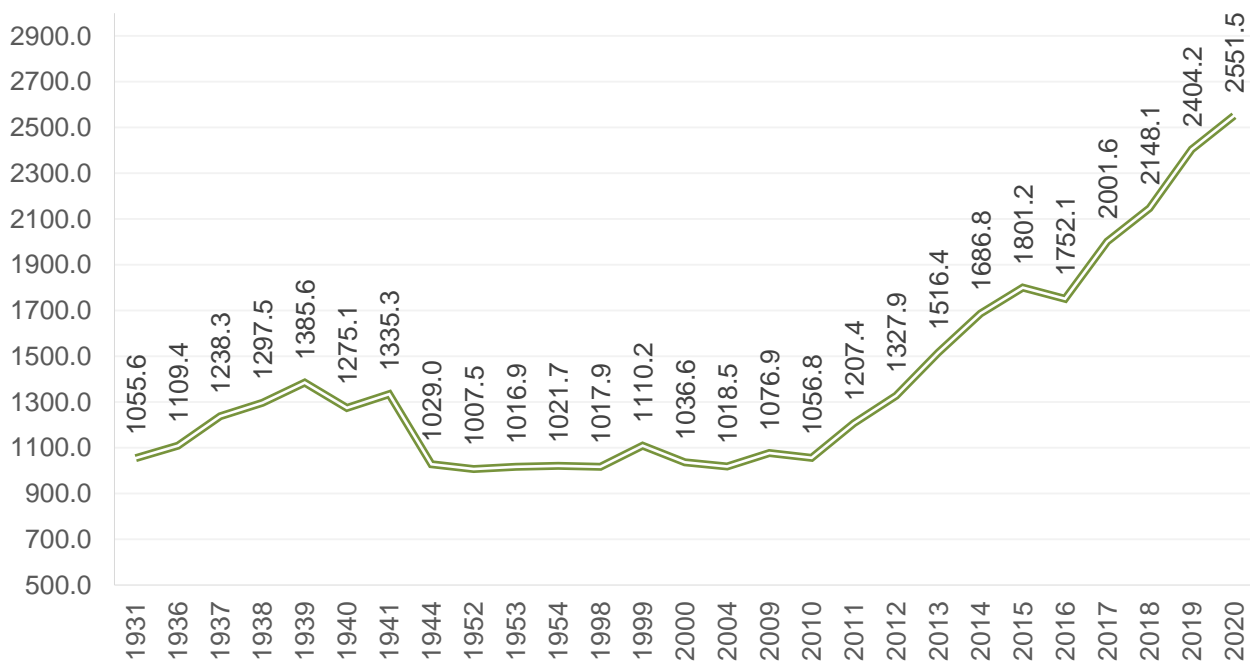
II.2.1 Малын тоо

Нийт мал сүргийн тоо 2010-2020 онд жилд дунджаар 9.21 хувиар өссөөр, 2020 оны жилийн эцэст малын тоо 2551.5 мянган толгойд хүрсэн байна. Нийт малын тоо өмнөх оноос 6.1 хувь буюу 147.3 мянган толгойгоор өссөн. Мал сүргийн тоо таван төрөл дотор тэмээ 4.4 хувь, хонь 4.7 хувь, ямаа 6.7 хувь, адуу 8.1 хувь, үхэр 12.8 хувиар тус тус өссөн байна.

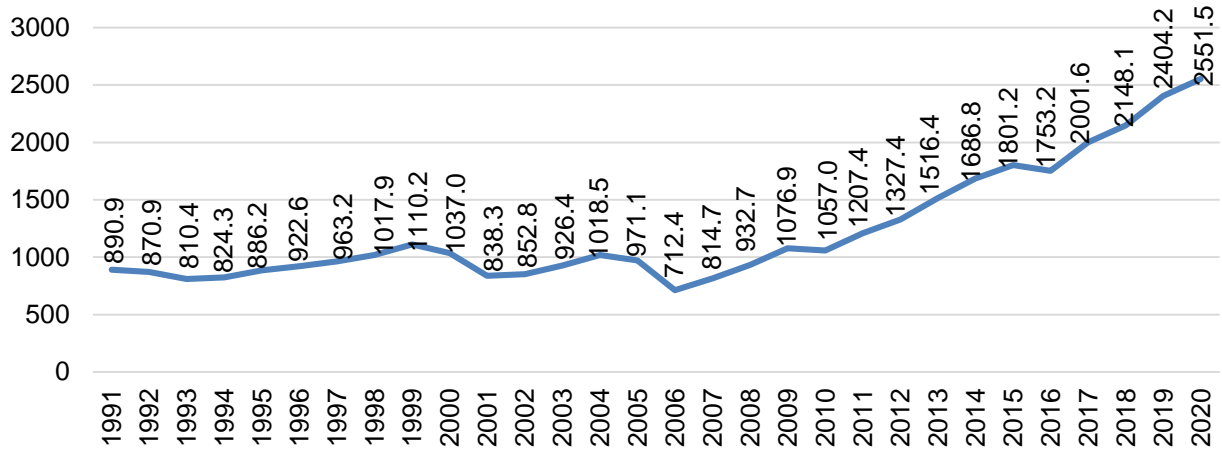
ХҮСНЭГТ 10. МАЛЫН ТОО /мян.тол /

	2017	2018	2019	2020	2020 2019	
					Хувь	зөрүү
Бодоор	522.2	558.9	616.9	661.1	107.2	44.2
Толгойн тоо	2001.6	2148.1	2404.2	2551.5	106.1	147.3
Тэмээ	40.7	42.8	43.5	45.4	104.4	1.9
Адуу	133.2	139.9	152.6	165.0	108.1	12.4
Үхэр	72.6	80.6	91.9	103.7	112.8	11.8
Хонь	861.5	926.2	1021.6	1069.7	104.7	48.1
Ямаа	893.6	958.6	1094.6	1167.7	106.7	73.1

ЗУРАГ 8. НЭГ САЯАС ДЭЭШ МАЛ ТООЛУУЛСАН ОН, малын тоо, мянган толгойгоор

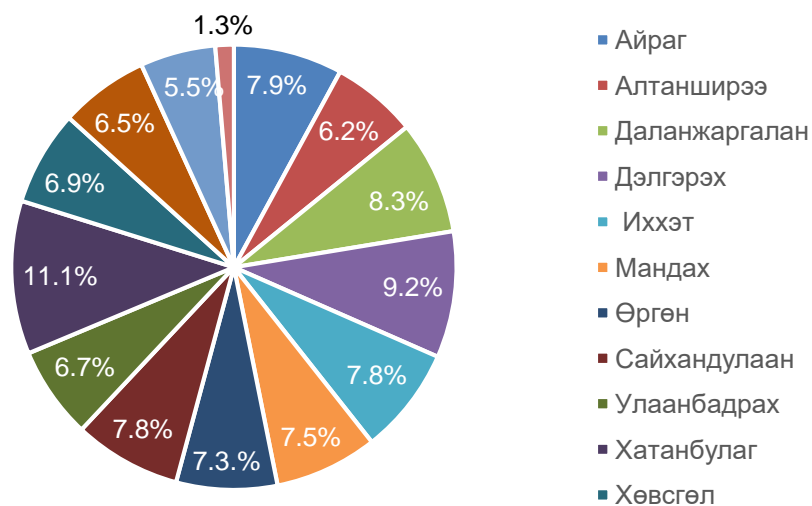

ЗУРАГ 9. МАЛЫН ТОО, мянган толгойгоор /1991-2020 он /

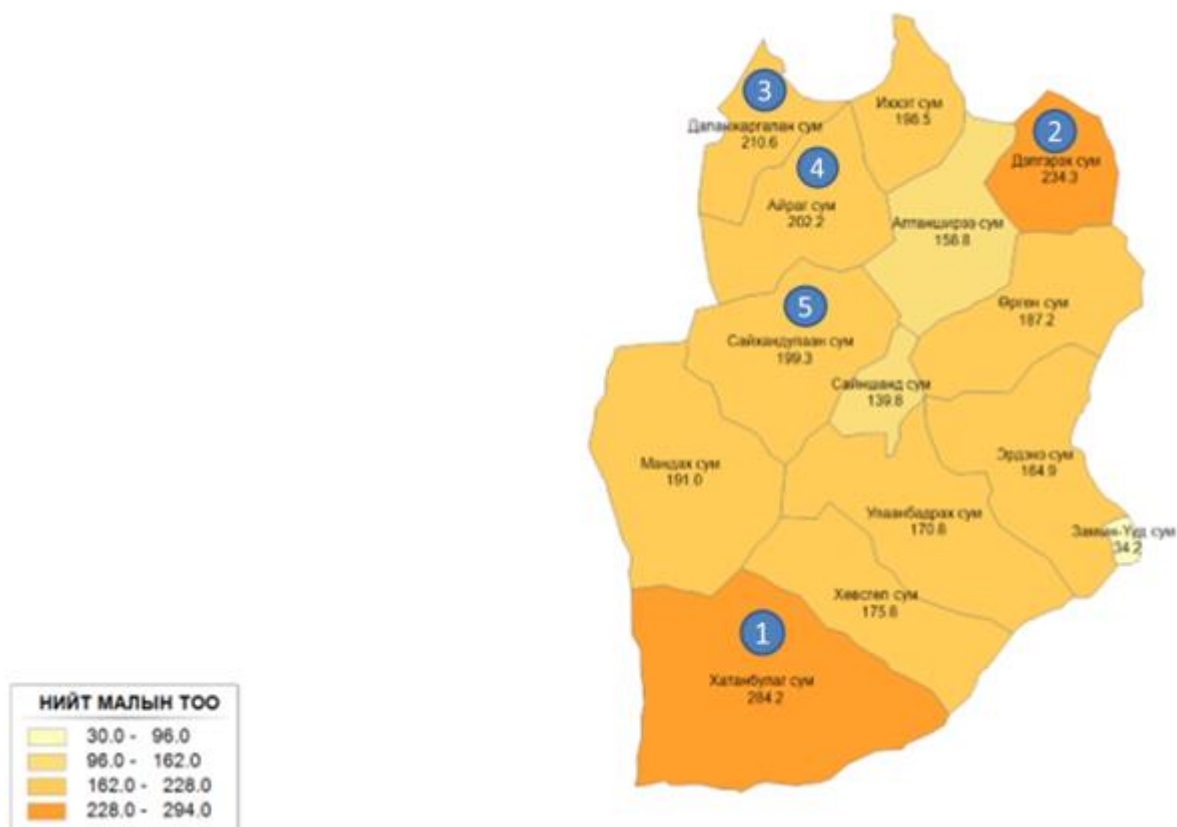

Аймгийн малын тооны олон жилийн динамикийг харахад түүний өөрчлөлтөд нийгмийн өөрчлөлтөөс гадна цаг агаарын хүчин зүйл ихээхэн нөлөөлж байсан байна. 1990-ээд оны эхээр мал хувьчилсаны дараа малын тооны тодорхой өсөлт гарсан боловч 2001, 2002, 2006, 2010, 2016 оны өвөл-хаврын зуд малын тоог ихээхэн бууруулсан байна. Энэ хандлага тэмээнээс бусад 4 төрлийн малд ажиглагдсан бөгөөд зудны дараа түргэн өсөлттэй хонь, ямаа хурдан өссөн байна. Харин тэмээн сүргийн хувьд 1990 оноос хойш буурч, 1995-2008 он хүртэл тогтвортой байсан бол 2009 оноос бага зэрэг өсөх хандлага ажиглагдаж байна. Сүүлийн жилүүдэд ноолуурын үнийн өсөлтөөс шалтгаалан ямаагаа түлхүү өсгөх хандлагатай байна.

ЗУРАГ 10. АЙМГИЙН НИЙТ МАЛД СУМДЫН МАЛЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ /2020 он/

ЗУРАГ 11. МАЛЫН ТОО, мянган толгойгоор, сумаар

ХҮСНЭГТ 11. МАЛЫН ТОО, сумаар, мянган толгойгоор

	2000	2010	2017	2018	2019	2020	2020 2019
ДҮН	1037.0	1057.0	2001.6	2148.1	2404.2	2551.5	106.1
Айраг	73.7	68.0	148.4	164.8	183.3	202.2	110.3
Алтанширээ	73.9	69.9	127.2	134.6	146.9	158.8	108.0
Даланжаргалан	99.0	82.4	174.7	176.4	196.8	210.6	107.0
Дэлгэрэх	94.7	127.1	186.2	206.2	233.1	234.3	100.5
Иххэт	67.2	72.5	167.2	164.1	177.1	198.5	112.1
Мандах	70.0	65.0	154.0	171.4	189.0	191.0	101.1
Өргөн	85.3	67.4	128.3	152.8	169.9	187.2	110.2
Сайхандулаан	63.4	63.4	164.8	182.2	193.1	199.3	103.2
Улаанбадрах	85.0	87.0	138.6	140.5	157.3	170.8	108.5
Хатанбулаг	102.0	149.0	228.4	228.6	260.2	284.2	109.2
Хөвсгөл	68.0	72.3	121.7	143.0	159.1	175.8	110.5
Эрдэнэ	80.3	60.6	125.6	135.4	151.9	164.9	108.5
Сайншанд	64.1	52.4	109.6	117.8	132.1	139.8	105.8
Замын-үүд	10.4	20.0	26.9	30.3	54.3	34.2	63.0

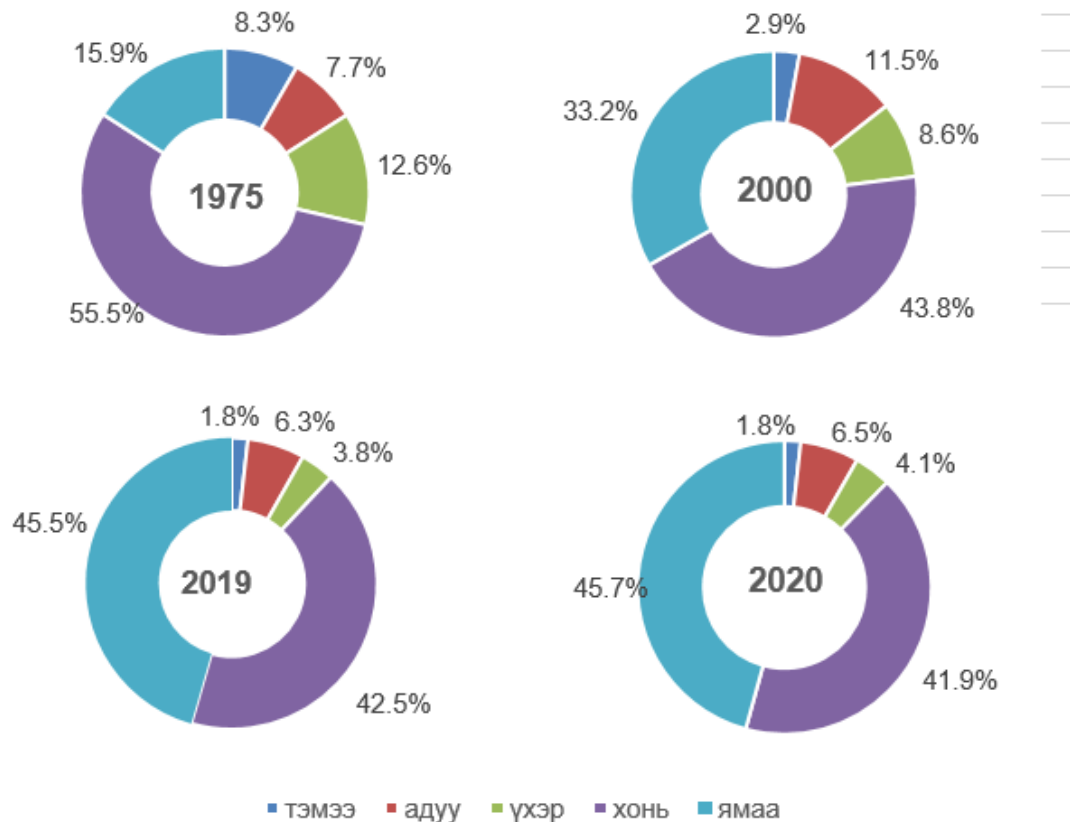
II.2.2 Нийт сүргийн бүтэц

Нийт сүрэгт таван төрлийн малын эзлэх хувийн жинг 2020 оны байдлаар авч үзвэл, ямаа 45.7 хувь, хонь 41.9 хувь, адуу 6.5 хувь, үхэр 4.1 хувь, тэмээ 1.8 хувийг эзэлж байна. 1975 оноос хойш 45 жилийн хугацаанд тэмээний тоо толгой 59.5 хувиар буурсан байхад ямааны тоо толгой 8.0 дахин нэмэгджээ. Сүүлийн 45 жилийн хугацаанд мал сүргийн бүтэц хэрхэн өөрчлөгдсөнийг авч үзэхэд ямааны эзлэх хувь 29.8 пунктээр өсөж, харин хониных 13.6 пункт, үхрийнх 8.5 пункт, тэмээнийх 6.5 пункт, адууных 1.2 пунктээр буурчээ.

Малын тоо толгой сүүлийн жилүүдэд нэмэгдсэнээс гадна таван төрлийн малын харьцаа, сүргийн бүтэцэд томоохон өөрчлөлт гарсан байна. 1975-1990 оны улсын мал тооллогын 15 жилийн үр дүнгээс үзэхэд сүрэгт бод мал дунджаар 26.4 хувь, бог мал дунджаар 73.6 хувийг эзэлдэг байсан бол 2020 оны байдлаар бод мал дунджаар 12.3 хувь, бог мал дунджаар 87.7 хувийг эзлэх болж, бод малын хувийн жин 14.1 пунктээр буурч, бог малынх 14.1 пунктээр нэмэгджээ.

Манай улсын хонь, ямааны харьцаа 1990 он хүртэл 75:25 буюу 3 хонинд нэг ямаа ногдож байсан. Бог малд хонь 75.0 орчим хувь, ямааны тоо 25.0 орчим хувь байхад сүргийн бүтэцэд болон малын бэлчээр ашиглалтад зохистой байсан уламжлалт харьцаа алдагдсаар 30 орчим жил болж байна.

ЗУРАГ 12. МАЛ СҮРГИЙН БҮТЭЦ, таван төрлөөр /1975, 2000, 2019, 2020 он/

ХҮСНЭГТ 12. СҮРГИЙН НАСНЫ АНГИЛАЛЫН БҮТЭЦ, хувиар

	Төл, өсвөр насны мал				2020- 2019	Нас гүйцсэн эр				2020- 2019
	2017	2018	2019	2020		2017	2018	2019	2020	
Бүгд	33.1	30.5	32.4	32.0	-0.4	23.7	25.3	24.7	24.6	-0.1
Тэмээ	44.5	45.1	45.8	46.0	0.2	14.7	14.1	13.4	12.7	-0.7
Адуу	40.5	41.3	43.3	43.3	0.0	22.3	21.5	19.4	19.1	-0.3
Үхэр	47.4	49.1	48.5	49.8	1.3	10.3	10.0	10.2	9.8	-0.4
Хонь	33.8	31.6	33.3	33.6	0.3	21.4	22.5	21.8	20.8	-1.0
Ямаа	29.7	25.6	28.1	26.8	-1.3	27.6	30.4	29.8	30.7	0.9

	Хээлтэгч				2020- 2019	Хээлтүүлэгч				2020- 2019
	2017	2018	2019	2020		2017	2018	2019	2020	
Бүгд	42.3	43.3	42.0	42.5	0.5	0.9	0.9	0.9	0.9	0.0
Тэмээ	39.6	39.6	39.5	40.0	0.5	1.2	1.2	1.3	1.3	0.0
Адуу	32.5	32.5	32.7	33.0	0.3	4.7	4.7	4.6	4.6	0.0
Үхэр	40.8	39.5	39.9	39.1	-0.8	1.5	1.4	1.4	1.3	-0.1
Хонь	44.1	45.2	44.2	44.9	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.0
Ямаа	42.2	43.5	41.6	42.0	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5	0.0

ХҮСНЭГТ 13. СУМДЫН МАЛ СҮРГИЙН БҮТЭЦ, хонин толгойд шилжүүлсэн мянган толгой

Сум	Бүх хонин толгой, мянга	Үүнээс төрлөөр				
		тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
ДҮН	4125.2	226.9	1155.2	622.5	1069.7	1050.9
Айраг	294.1	5.1	81.1	31.7	102.7	73.4
Алтанширээ	243.2	2.7	67.8	36.1	84.3	52.4
Даланжаргалан	303.8	4.0	73.1	43.0	108.0	75.8
Дэлгэрэх	386.5	6.1	118.9	64.5	122.2	74.9
Иххэт	311.3	1.0	85.4	56.0	97.4	71.4
Мандах	295.8	42.6	69.2	26.4	61.0	96.5
Өргөн	301.0	7.2	81.4	55.5	85.6	71.3
Сайхандулаан	327.7	23.8	88.5	50.8	84.4	80.1
Улаанбадрах	310.2	27.9	96.8	50.8	60.2	74.4
Хатанбулаг	456.0	42.1	110.6	71.4	86.0	145.9
Хөвсгөл	288.8	27.6	84.2	34.5	53.2	89.3
Эрдэнэ	304.4	15.0	106.4	53.0	60.0	70.0
Сайншанд	235.6	17.6	68.6	35.5	53.4	60.4
Замын-үүд	66.9	4.2	23.2	13.2	11.2	15.0

II.2.3 Иргэдийн хувийн малын тоо

2020 онд аймгийн хэмжээгээр аминдаа малтай 5653 өрхийн малын тоо энэ онд 2518.1 мянган хүрсэн нь нийт малын 98.7 хувийг эзэлж байна. Энэ нь өмнөх оноос 7.0 хувь буюу 165.0 мянган толгой малаар өссөн байна.

ХҮСНЭГТ 14. МАЛТАЙ ӨРХИЙН АМ БҮЛИЙН ТОО, ТЭДГЭЭРИЙН МАЛЫН ТОО, 2000-2020 он, мянган толгойгоор

Он	Малтай өрхийн тоо	Ам бүлийн тоо	Бүгд	Үүнээс :				
				Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
2000	6283	24659	960.5	26.7	113.8	83.5	408.3	328.2
2005	5020	19018	933.5	26.3	77.5	43.3	352.0	434.4
2010	4460	15593	1031.4	26.9	76.1	39.4	408.9	480.1
2011	4554	15886	1180.7	28.7	85.0	44.5	464.1	558.3
2012	4593	16071	1301.7	30.2	94.1	49.1	518.8	609.5
2013	4716	16361	1486.4	31.6	105.5	58.0	598.1	693.2
2014	4824	16401	1655.1	33.6	119.2	63.9	676.4	762.1
2015	5020	16371	1767.7	34.8	129.8	68.2	736.5	798.5
2016	5141	13470	1752.9	37.7	118.7	63.0	758.4	775.2
2017	5201	16929	1971.1	39.6	131.5	70.9	846.9	882.2
2018	5287	16951	2115.4	41.7	138.2	78.8	910.5	946.2
2019	5351	16889	2353.1	42.4	150.8	90.2	990.5	1079.2
2020	5653	17792	2518.1	44.3	163.1	101.9	1054.0	1154.8

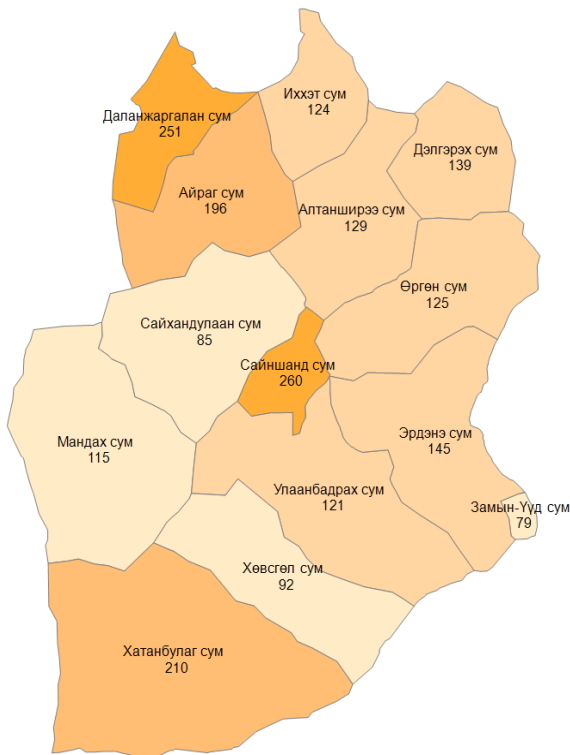
ХҮСНЭГТ 15. ИРГЭДИЙН ХУВИЙН МАЛЫН БҮЛЭГЛЭЛТ, 2019, 2020 он

	Малтай өрхийн тоо		Нийт өрхийн тоо		Малын тоо, мян.тол	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Бүгд	5351	5653	100.0	100.0	2353.1	2518.1
10 хүртэл малтай	78	80	1.5	1.4	0.5	0.5
11-30 хүртэл малтай	235	267	4.5	4.7	5	5.7
31-50 хүртэл малтай	250	263	4.8	4.7	10.2	10.8
51-100 хүртэл малтай	546	574	10.5	10.2	40.7	43.3
101-200 хүртэл малтай	828	887	15.9	15.7	121.8	129.8
201-500 хүртэл малтай	1606	1628	30.9	28.8	540.4	544.8

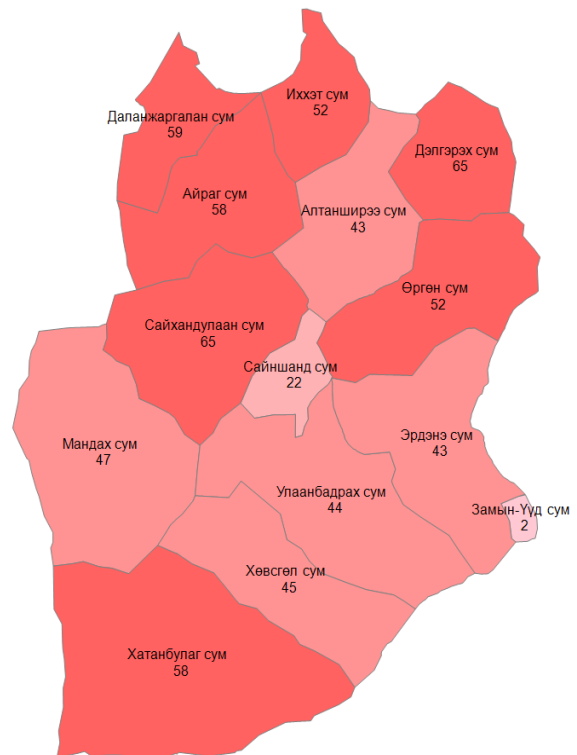
501-999 хүртэл малтай	1225	1299	23.6	23.0	854.5	905.1
1000-1499 хүртэл малтай	460	514	8.8	9.1	542.4	603.3
1500-2000 хүртэл малтай	82	93	1.6	1.6	138	155.5
2001-с дээш малтай	41	48	0.8	0.8	99.6	119.1

Малтай нийт өрхийн 21.0 хувь нь 100 хүртэл малтай, 44.5 хувь нь 101-500 хүртэл малтай, 23.0 хувь нь 501-999 хүртэл малтай өрх эзэлж байгаа бол үлдсэн 11.5 хувийг нь 1000-аас дээш малтай өрх эзэлж байна. 1500-2000 хүртэл малтай өрх 93, 2000 дээш малтай өрх 48 байна. 100-аас дээш малтай өрхийн тоо 2020 онд 4469 болж урьд оноос 5.3 хувиар буюу 227 өрхөөр, 100 хүртэл малтай өрх 6.8 хувиар буюу 75 өрхөөр тус тус нэмэгдсэн.

ЗУРАГ 13. 200 ХҮРТЭЛХ МАЛТАЙ ӨРХИЙН ТОО, СУМААР

ЗУРАГ 14. 1000-ААС ДЭЭШ МАЛТАЙ ӨРХИЙН ТОО, СУМААР

II.2.4 Хээлтэгч мал

Аймгийн дүнгээр 2020 оны эцэст 1083.4 мянган хээлтэгч тоологдсон нь урьд оныхоос 72.8 мянган толгойгоор өссөн байна. Өмнөх оноос үнээ 10.6 хувь, гүү 9.2, эм ямаа 7.6 хувь, эм хонь 6.4 хувь, ингэ 5.6 хувиар тус тус өсчээ.

ХҮСНЭГТ 16. ХЭЭЛТЭГЧ МАЛЫН ТОО

	2017	2018	2019	2020	Өсөлт, бууралт	
					%	тоогоор
ДҮН	846038	929559	1010649	1083418	107.2	72769
Ингэ	16197	16958	17181	18146	105.6	965
Гүү	43264	45443	49898	54469	109.2	4571
Үнээ	29645	31846	36645	40544	110.6	3899
Эм хонь	380201	418631	451101	479949	106.4	28848
Эм ямаа	376731	416681	455824	490310	107.6	34486

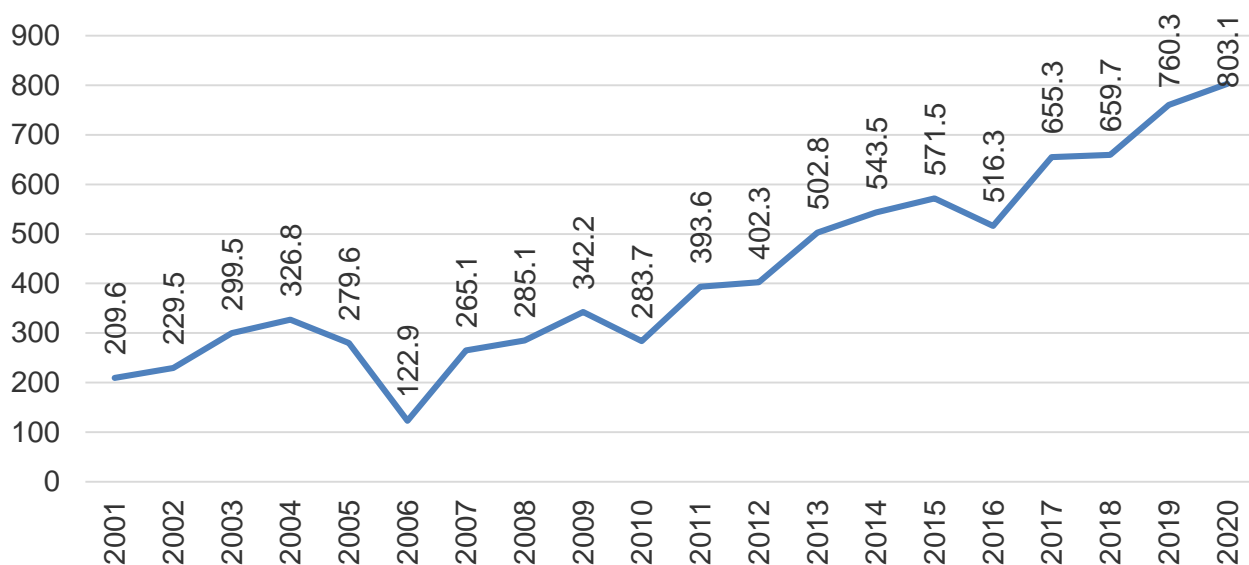
II.2.5 Төл бойжилт

2020 оны эхэнд тоологдсон хээлтэгчийн 79.6 хувь буюу 804.0 мянган эх мал төллөж, гарсан төлийн 98.9 хувь буюу 803.1 мянган төл бойжжээ. Бойжуулсан төлийн тоо өмнөх оныхоос 42.8 мянгаар буюу 5.6 хувиар өссөн байна. Гарсан ботгоны 98.9 хувийг, унаганы 99.4 хувийг, тугалны 99.7 хувь хурганы 99.0 хувь, ишигний 98.7 хувийг бойжуулжээ. Төллөвөл зохих 100 хээлтэгч мал тутмаас 79 төлийг бойжуулсан нь өмнөх онтой харьцуулахад 3-аар цөөн байна.

ХҮСНЭГТ 17. ТӨЛ БОЙЖИЛТ, мянган толгойгоор

	2017	2018	2019	2020	Үүнээс				
					Ботго	Унага	Тугал	Хурга	Ишиг
Гарсан төл	657.5	684.7	769.0	812.2	9.4	36.0	33.7	390.8	342.3
Хорогдсон төл	2.2	25.0	8.6	9.0	0.1	0.2	0.09	4.1	4.5
Бойжсон төл	655.3	659.7	760.3	803.1	9.3	35.8	33.6	386.7	337.7
Бойжилтын хувь	99.7	96.3	98.9	98.9	98.9	99.4	99.7	99.0	98.7

ЗУРАГ 15. БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, мянган толгойгоор

ХҮСНЭГТ 18. 100 ЭХЭЭС БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, тоогоор

	2017	2018	2019	2020	Өсөлт, бууралт	
					%	Тоо
Бүгд	86	78	82	79	96.3	-3
Ботго	54	51	49	54	110.2	5
Унага	80	66	76	72	94.7	-4
Тугал	90	85	89	92	103.4	3
Хурга	90	84	86	86	100.0	0
Ишиг	83	74	79	74	93.7	-5

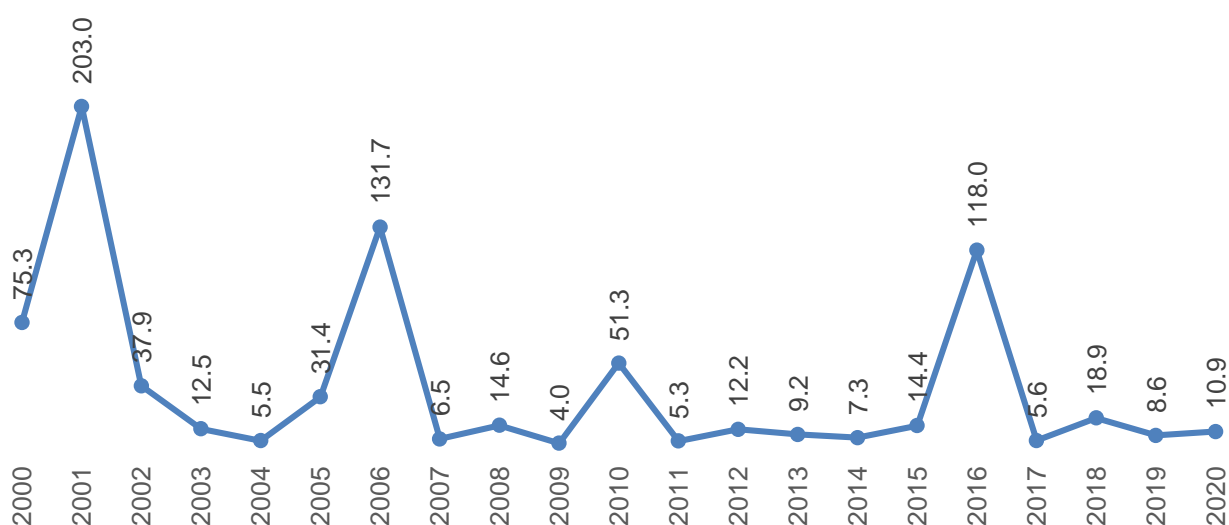
II.2.6 Том малын зүй бус хорогдол

Оны эхний малын 10.9 мянган толгой мал зүй бусаар хорогдсон нь өмнөх оноос 2.3 мянган толгойгоор илүү мал хорогдсон байна. Нийт хорогдолтын 46.4 хувийг ямаа, 45.4 хувийг хонь, 3.8 хувийг адуу, 2.9 хувь үхэр, 1.6 хувийг тэмээ эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 19. ТОМ МАЛЫН ЗҮЙ БУСЫН ХОРОГДОЛ, тоогоор

	2017	2018	2019	2020	Өсөлт, бууралт	
					%	Тоо
Бүгд	5637	18933	8651	10958	126.7	2307
Адуу	251	1220	333	413	124.0	80
Үхэр	428	1176	247	317	128.3	70
Тэмээ	157	237	334	176	52.7	-158
Хонь	2918	7455	3298	4971	150.7	1673
Ямаа	1883	8845	4439	5081	114.5	642

ЗУРАГ 16. ТОМ МАЛЫН ЗҮЙ БУСЫН ХОРОГДОЛ, мянган толгойгоор

ХҮСНЭГТ 20. ОНЫ ЭХНИЙ МАЛД ЗҮЙ БУСЫН ХОРОГДЛЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ

	2017	2018	2019	2020	2020-2019
Бүгд	0.3	0.9	0.4	0.4	0.0
Тэмээ	0.5	0.5	0.7	0.9	0.2
Адуу	0.3	0.9	0.2	0.2	0.0
Үхэр	0.6	1.7	0.3	0.2	-0.1
Хонь	0.4	0.9	0.3	0.5	0.2
Ямаа	0.3	1.0	0.4	0.4	0.0

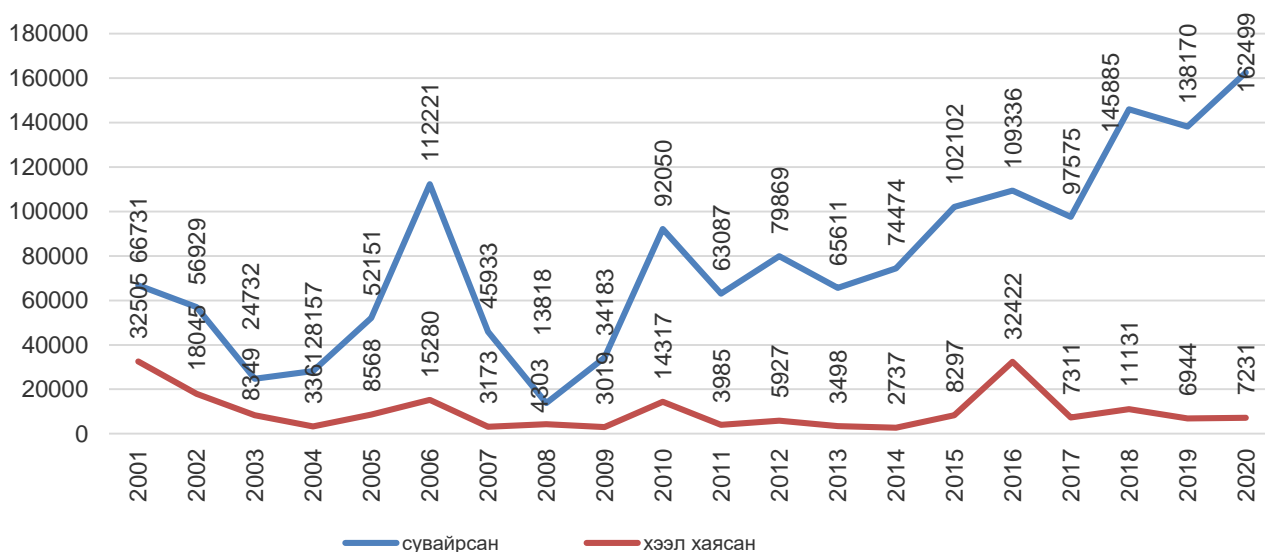
II.2.7 Малын хээл хаялт, сувайралт

Оны эхний хээлтэгч малын 16.8 хувь буюу 169.7 мянган эх мал хээл хаяж, сувайрсан байна. 2019 онтой харьцуулахад хээл хаясан малын тоо 0.3 мянган толгойгоор, сувайрсан малын тоо 24.3 мянган толгойгоор илүү байна. Нийт хээл хаясан малын 48.2 хувийг, сувайрсан малын 56.3 хувийг эм ямаа эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 21. ХЭЭЛ ХАЯСАН БОЛОН СУВАЙРСАН ЭХ МАЛЫН ТОО

	Хээл хаясан эх малын тоо		2020 2019	Сувайрсан эх малын тоо		2020 2019
	2019	2020		2019	2020	
Бүгд	6944	7231	104.1	138170	162499	117.6
Гүү	643	714	111.0	9620	11764	122.3
Үнээ	239	170	71.1	4443	4182	94.1
Ингэ	31	36	116.1	276	256	92.8
Эм хонь	2442	2823	115.6	48326	54743	113.3
Эм ямаа	3589	3488	97.2	75505	91554	121.3

ЗУРАГ 17. МАЛЫН ХЭЭЛ ХАЯЛТ, СУВАЙРАЛТ

ХҮСНЭГТ 22. НИЙТ ХЭЭЛТЭГЧИД ХЭЭЛ ХАЯЖ, СУВАЙРСАН ЭХ МАЛЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ

	Хээл хаясан				Сувайрсан			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Бүгд	0.9	1.2	0.7	0.7	11.5	15.7	13.7	16.1
Гүү	1.0	1.9	1.3	1.4	16.0	25.9	19.3	23.6
Үнээ	0.7	0.7	0.7	0.5	11.5	13.8	12.1	11.4
Ингэ	0.2	0.3	0.2	0.2	1.3	1.9	1.6	1.5
Эм хонь	0.8	1.1	0.5	0.6	8.7	12.3	10.7	12.1
Эм ямаа	1.0	1.3	0.8	0.8	14.3	18.7	16.6	20.1

II.2.8 Хээлтэгч, хээлтүүлэгчийн тохироо

Хээлтэгч, хээлтүүлэгчийн тохироо нь бод малын хувьд үржлийн нормын байгаа боловч бог малын хувьд тохироо алдагдсан хэвээр байна. Үржлийн нормоор бог мал нэг хээлтүүлэгчид 25-30 хээлтэгч ногдож байхад аймгийн дундажаар 68 эм хонь, 82 эм ямаа ногдож байгаа нь өндөр үзүүлэлт юм. Өмнөх онтой харьцуулахад хээлтүүлэгчийн тоо 1380 толгойгоор буюу 6.5 хувиар нэмэгдэж, шинээр тавьсан хээлтүүлэгчийн тоо 89 толгойгоор буурсан.

ХҮСНЭГТ 23. ХЭЭЛТҮҮЛЭГЧ МАЛЫН ТОО

	Бүгд				2020 2019	Үүнээс шинээр тавьсан			
	2017	2018	2019	2020		2017	2018	2019	2020
Бүгд	18595	19402	21214	22594	106.5	86	55	110	21
Азарга	6213	6640	7080	7585	107.1	16	20	24	11
Бух	1061	1106	1265	1399	110.6	10	8	7	2
Буур	502	535	552	573	103.8	1	1	1	0
Хуц	5920	6131	6645	7090	106.7	30	10	49	3
Ухна	4899	4990	5672	5947	104.8	29	16	29	5

ХҮСНЭГТ 24. ХЭЭЛТЭГЧ, ХЭЭЛТҮҮЛЭГЧИЙН ТОХИРОО, малын төрлөөр

	Үржлийн норм	2017	2018	2019	2020	2020- 2019
Ингэ	20-25	32	32	31	32	0.7
Гүү	12-15	7	7	7	7	0.2
Үнээ	34-45	27	29	29	29	0.0
Эм хонь	25-30	64	68	68	68	-0.3
Эм ямаа	25-30	77	84	80	82	2.4

II.2.9 Малын хэрэглээний зарлага

ХҮСНЭГТ 25. МАЛЫН НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ЗАРЛАГА, мянган толгойгоор

	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Бүгд	371.9	418.8	492.1	609.8	123.9
Тэмээ	4.6	5.6	7.3	7.1	97.3
Адуу	17.3	19.9	23.2	24.4	105.2
Үхэр	14.4	15.7	18.5	22.1	119.5
Хонь	183.9	209	260.0	310.3	119.3
Ямаа	151.9	168.6	183.1	245.9	134.3

Оны эхний малын 25.4 хувь буюу 609.8 мянган толгой малыг хэрэглээнд зарцуулсан нь 2019 оныхоос 117.7 мянган толгойгоор буюу 23.9 хувиар их мал хэрэглээнд зарцуулсан байна. Хэрэглээнд зарцуулсан малын 8.8 хувийг бод мал эзэлж, 91.2 хувийг бог мал эзэлж байгаагаас оны эхний тэмээний 16.3 хувь, адууны 16.0 хувь, үхрийн 24.0 хувь, хонины 30.4 хувь, ямааны 22.5 хувийг хэрэглээндээ зарцуулсан байна.

ХҮСНЭГТ 26. ОНЫ ЭХНИЙ МАЛД ЭЗЛЭХ ХУВЬ

	2017	2018	2019	2020
Бүгд	21.2	20.9	22.9	25.4
Тэмээ	11.7	11.7	17.1	16.3
Адуу	14.6	14.9	16.6	16.0
Үхэр	25.9	19.8	23.0	24.0
Хонь	26.2	21.3	28.1	30.4
Ямаа	23.0	17.0	19.1	22.5

ХҮСНЭГТ 27. ХЭРЭГЛЭЭНИЙ МАЛЫН ТОО, мянган толгойгоор

	Зэх зээлд борлуулсан			Хүнсэнд хэрэглэсэн			Бусад *		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Бүгд	288.2	347.5	443.2	122.8	139.4	160.9	7.8	5.2	5.8
Адуу	15.2	18.5	19.3	3.8	4.2	4.8	0.9	0.5	0.3
Үхэр	9.8	11.8	14.7	5.4	6.4	7.0	0.5	0.3	0.3
Тэмээ	4.0	5.5	5.3	1.3	1.4	1.5	0.3	0.3	0.4
Хонь	146.0	187.6	227.1	59.5	70.3	80.5	3.5	2.2	2.8
Ямаа	113.2	124.1	176.8	52.8	57.1	67.2	2.6	1.9	2.0

Хэрэглээнд зарцуулсан малын 72.7 хувийг зах зээлд худалдан борлуулж, 26.4 хувийг аж ахуйн дотоод хэрэгцээнд зарцуулжээ. Малтай 1 өрх дунджаар 77 толгой малыг зах зээлд борлуулж, 28 толгой малыг өөрийн хүнсэндээ хэрэглэсэн байна.

II.3. Тэжээвэр амьтад

2020 онд 159 гахай, 5751 шувуу тоологдсон нь 2019 оныхоос гахай 18.5 хувиар, шувуу 1.7 хувиар тус тус буурсан байна. Гахайн мах 1.9 тн, өндөг 922.6 мянга ширхэгийг үйлдвэрсэн нь өмнөх онтой харьцуулахад гахайн мах 62.7 хувиар буурч, өндөг 3.0 дахин илүү байна.

ХҮСНЭГТ 28. ТЭЖЭЭВЭР АМЬТАДЫН ТОО

	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Гахай	240	194	195	159	81.5
Шувуу	1608	2242	5852	5751	98.3
Гахайтай өрхийн тоо	14	11	13	7	53.8
Шувуутай өрхийн тоо	22	22	22	17	77.3
Үйлдвэрлэсэн гахайн мах /тн/	0.3	1.1	5.1	1.9	37.3
Үйлдвэрлэсэн өндөг /мян.ш/	80.8	274.5	303.0	922.6	3.0 ²

Тайлбар: ⁻² дахин их

II.4. Малжуулалтын талаарх мэдээлэл

Монгол улсын Засгийн газрын ядуурлыг бууруулах ажлын хүрээнд малгүй болон мал цөөтэй иргэдийг малжуулах арга хэмжээг авч, нилээдгүй хөрөнгө мөнгийг зарцуулсан байна. Малжуулах арга хэмжээ нь орон нутгийн хөрөнгөөр 118.0 сая төгрөг, гадаад улс орон, олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрийн хөрөнгөөр 9.1 сая төгрөг, бусад хөрөнгө оруулалтаар 426.8 сая төгрөгийн санхүүжилтээр хийгджээ.

ХҮСНЭГТ 29. МАЛЖУУЛАЛТАНД ХАМРАГДСАН ӨРХИЙН ТОО, АМ БҮЛ

	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Малжуулалтанд хамрагдсан өрхийн тоо	104	104	90	98	108.9
Ам бүлийн тоо	317	329	326	299	91.7
1 өрхийн ам тоо	3	3	4	3	75.0
Малжуулалтаас авсан малын тоо, толгойгоор	7411	8929	5981	7555	126.3
Бод малын тоо	78	155	38	211	5.5 ²
Бог малын тоо	7333	8774	5943	7344	123.6
Нэг өрхөд ногдох малын тоо	71	86	66	77	116.7
Малжуулалтаар зарцуулсан хөрөнгө мян,төг	323.3	362.2	276.5	553.9	2.0 ²

Тайлбар: -² дахин их

2020 онд 98 өрх малжуулах арга хэмжээнд хамрагдсан бөгөөд 1 өрхийн ам бүлийн тоо дунджаар 3 хүн байна. Малжуулалтанд хамрагдсан өрхийн тоо өмнөх оноос 8-аар илүү байна. Малжуулах арга хэмжээгээр дээрхи өрхүүдэд нийт 7555 толгой мал олгогдсон бөгөөд 97.2 хувь нь бог мал байна. Малжуулалтанд нийт 553.9 сая төгрөгийн хөрөнгө зарцуулсан байна.

II.5. Худаг усан сангийн тоо, усжуулалтын талаарх мэдээлэл

Энэ онд 53 худаг шинээр гаргахад улсын төсвийн хөрөнгөөр 669.6 сая төгрөг зарцуулсан байна. Шинээр гаргасан худгийн тоо өмнөх оныхоос 10-аар цөөн байна. 110 худаг сэргээн засварласны 105 нь энгийн уурхайн, 5 нь инженерийн хийцтэй худаг байсан бөгөөд худгийн засвар шинэчлэлтэд нийт 117.0 сая төгрөг зарцуулав.

ХҮСНЭГТ 30. ШИНЭЭР ГАРГАСАН ХУДГИЙН ТАЙЛАН

	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Шинээр гаргасан худгийн тоо	51	25	63	53	84.1
Инженерийн хийцтэй өрөмдмөл	27	24	48	37	77.1
Энгийн уурхайн	24	1	15	16	106.7
Шинээр гаргахад зарцуулсан хөрөнгө сая, төг	388.8	440.1	878.1	669.6	76.3

ХҮСНЭГТ 31. ЗАСВАРЛАСАН ХУДГИЙН ТАЙЛАН

	2017	2018	2019	2020	2020 2019
Засварласан худгийн тоо	235	151	275	110	40.0
Инженерийн хийцтэй өрөмдмөл	17	13	4	5	125.0
Энгийн уурхайн	218	138	271	105	38.7
Засварлахад зарцуулсан хөрөнгө сая, төг	96.6	115.4	80.7	117.0	145.0

Дүгнэлт

Манай Улсын эдийн засаг, нийгмийн амьдралд хөдөө аж ахуйн салбар шийдвэрлэх ач холбогдолтой хэвээр байгаа билээ. 2020 оны жилийн эцсийн мал тооллогын дүнгээр 2551.5 мянган толгой мал тоологдсон нь өмнөх оноос 6.1 хувь буюу 147.3 мянган толгойгоор өсчээ. Жил бүрийн эцсийн мал тооллогын дүнг харахад аймаг байгуулагдсан 1931 оноос хойш түүхэндээ хамгийн олон мал болон 2 сая гаруй мал тоолуулсан 3 дахь жил боллоо. Мал сүргийн өсөлтөд гарсан төлийн 98.9 хувь буюу 803.1 мянган төл бойжсон нь, том малын зүй бүсийн хорогдол оны эхний малд эзлэх хувь 0.4 хувь буюу 10.9 мянган мал хорогдож, хорогдол бага байсан болон цаг агаарын нөхцөл харьцангуй сайн байсан нь голлон нөлөөлжээ.

Аймгийн хэмжээнд мал бүхий 5653 өрх тоологдсоны 4494 өрх буюу 79.5 хувь нь жилийн дөрвөн улирлын турш малаа маллаж байгаа малчин өрх байна. Мал аж ахуйн салбарт нийт 7308 малчид ажиллаж байна. Нийт малчдыг насны бүлгээр нь авч үзвэл 16-34 насны малчид өмнөх оноос 2.0 пунктээр буурч, 35-59 насны хүмүүс 1.9 пунктээр, тэтгэврийн насны малчид 0.1 пунктээр тус тус нэмэгдсэн байна. Жил бүрийн тооллогын дүнгээс харахад сүүлийн жилүүдэд малчдын тоо өсч байгаа хэдий ч нийт малчдын дүнд залуу малчдын эзлэх хувийн жин буурч, 35-аас дээш насны малчдын эзлэх хувь нэмэгдэж байгаа нь цаашид мал аж ахуйн салбарт ажиллах хүчин хомсдох, нүүдэлчдийн өв соёл, ёс заншил мартагдах, нутаг орон эзгүйрэх, төвлөрөл дагасан ажилгүйдэл нэмэгдэх мэт сөрөг үр дагавартай. Тиймээс залуу малчдын тоо цөөрч байгаа шалтгаан нөхцөлд дүгнэлт хийж, зөв гарцыг тодорхойлон залуу малчдыг дэмжсэн үр дүнтэй ажил зохион байгуулах нь зүйтэй.

2020 оны нийт мал сүргийн 92.4 хувь буюу 2357.4 мянган толгой нь малчин өрхийн эзэмшилд байгаа бөгөөд нэг малчин өрхөд дундажаар 525 толгой мал ногдож байна.

Нийт малчин өрхийн 83.3 хувь нь цахилгааны эх үүсвэртэй, 78.5 хувь нь телевизортой, 61.7 хувь нь автомашинтай, 65.6 хувь нь мотоциклтой, 96.6 хувь гар утас ашигладаг гэсэн үр дүн гарчээ.

Нийт малын 87.7 хувийг бог мал 12.3 хувийг бод мал эзэлж байна. Мал сүргийн бүтцэд ямаа 45.7 хувь, хонь 41.9 хувь, үхэр 4.1 хувь, адуу 6.5 хувь, тэмээ 1.8 хувийг тус тус эзэлж байна. Сүргийн бүтцэд тэмээ, адуу, ямааны эзлэх хувь улсын дундажаас 0.4-4.4 пунктээр илүү, харин үхэр, хонины эзлэх хувь 2.9-3.0 пунктээр доогуур байна.

Малын тоо толгой сүүлийн жилүүдэд нэмэгдсэнээс гадна таван төрлийн малын харьцаа, сүргийн бүтцэд томоохон өөрчлөлт гарсан байна. 1975-1990 оны улсын мал тооллогын 15 жилийн үр дүнгээс үзэхэд сүрэгт бод мал дунджаар 26.4 хувь, бог мал дунджаар 73.6 хувийг эзэлдэг байсан бол 2020 оны байдлаар бод мал дунджаар 12.3 хувь, бог мал дунджаар 87.7 хувийг эзлэх болж, бод малын хувийн жин 14.1 пунктээр буурч, бог малынх 14.1 пунктээр нэмэгджээ.

Манай улсын хонь, ямааны харьцаа 1990 он хүртэл 75:25 буюу 3 хонинд нэг ямаа ногдож байсан. Бог малд хонь 75.0 орчим хувь, ямааны тоо 25.0 орчим хувь байхад сүргийн бүтцэд болон малын бэлчээр ашиглалтад зохистой байсан уламжлалт харьцаа алдагдсаар 30 орчим жил болж байна. Дорноговь аймгийн хувьд ч энэ харьцаа алдагдаж 50:50 буюу 1 хонинд 1 ямаа оногдож байна. Иймд сүргийн бүтцэд эзлэх ямааны хувь илүү нэмэгдэж байгаа нь бэлчээрт сөрөг үр дагавартай тул энэ тал дээр анхаарал хандуулах шаардлагатай юм. Сүргийн бүтцэд эзлэх малын дүнг зураг 12-аас харна уу.

2020 онд 609.8 мянган толгой малыг хэрэглээнд зарцуулсан нь 2019 оныхоос 117.7 мянган толгойгоор буюу 23.9 хувиар их хэрэглээтэй жил байлаа. Малтай нэг өрх дунджаар 107 толгой малыг хэрэглээнд зарцуулсан байна. Үүнийг аймгийн нийт өрхөд ногдуулбал 30 толгой малыг хэрэглээнд зарцуулжээ.

Сүүлийн жилүүдэд туслах аж ахуйн чиглэлээр гахай, тахианы аж ахуй байгуулах, өндөг, сүүний чиглэлээр үйлдвэрлэл явуулж, иргэдийн хэрэгцээг хангах зорилтуудыг хэрэгжүүлэхээр анхаарал хандуулан ажиллаж байгаа билээ. 2020 онд 159 гахай, 5751 шувуу тоологдсон байна. Судалгааны суурь он буюу 2017 онтой харьцуулбал гахай 33.7 хувиар буурч, тахиа 3.6 дахин өсчээ.

Малчин өрхийн мал сүрэг нь удмын сангийн үнэт нөөц баялаг юм. Түүнийг өөр дотор нь цэврээр үржүүлэх нь чухал. Сүргийн сайн чанарыг хамгаалахын тулд үржил, селекци, технологи ажлыг зөв зохиох шаардлагатай. Аймгийн хэмжээнд үржлийн хуц, ухны норм байх ёстой үзүүлэлтээс 2.3-2.7 дахин их байна. Хээлтүүлгийн тохиргоо алдагдсанаар хонь, ямаа сувайрах хандлага ажиглагдаж байна.

Судалгаанаас дүгнэж үзэхэд мал аж ахуйн салбараас гарч байгаа мах, сүүг орон нутагт үндсэндээ гар аргаар боловсруулж, харин арьс, шир, ноос, ноолуурын ихэнх хэсэг нь боловсруулалт хийлгүйгээр гадаад зах зээлд гарч байна.

Хөдөө аж ахуйн салбар нь хүн амын хүнсний хэрэглээг хангагч төдийгүй боловсруулах салбарын гол түүхий эд нийлүүлэгчийн хувьд хөдөө аж ахуйн салбарын хөгжлийг бусад салбаруудтай уялдаатай авч үзэж, хөгжүүлэх нь зүйтэй юм.

Мэдээлийн эх үүсвэр

- 2020 оны Дорноговь аймгийн нийгэм, эдийн засгийн танилцуулга эмхэтгэл
- 2020 оны мал тооллогын дүн
- www.nso.mn – Үндэсний Статистикийн хорооны вэб сайт
- www.1212.mn – Статистик мэдээллийн үйлчилгээний нэгдсэн систем

Хянасан:

Хэлтсийн дарга

Х.Өлзийсүрэн

Судалгааг боловсруулсан:

Ахлах мэргэжилтэн

Б.Цэрэндорж

ХАВСРАЛТУУД.

ХҮСНЭГТ 1. МАЛЫН ТОО, бүгд, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	66,219.0	66,460.2	70,969.3	67,068.5
Баруун бүс	16,201.6	15,557.4	16,004.3	15,845.2
Завхан	3,597.3	3,555.4	3,849.9	3,607.8
Говь-Алтай	3,801.7	3,513.4	3,597.7	3,310.8
Баян-Өлгий	2,226.1	2,166.9	2,192.8	2,224.7
Ховд	3,446.6	3,146.4	3,084.3	3,292.6
Увс	3,129.9	3,175.3	3,279.6	3,409.3
Хангайн бүс	24,404.8	24,323.1	26,246.5	22,752.4
Орхон	122.3	114.4	126.9	137.0
Өвөрхангай	5,743.5	5,461.3	5,625.5	4,479.1
Булган	3,361.6	3,305.5	3,641.7	3,396.0
Баянхонгор	4,587.7	4,249.5	4,644.9	3,839.9
Архангай	5,291.7	5,482.0	6,167.0	5,399.9
Хөвсгөл	5,297.8	5,710.4	6,040.4	5,500.6
Төвийн бүс	15,193.4	15,428.5	16,958.7	16,691.0
Төв	4,685.1	4,582.4	4,979.2	4,887.5
Говьсүмбэр	438.4	427.5	452.0	451.0
Сэлэнгэ	1,509.9	1,540.0	1,682.5	1,818.5
Дорноговь	2,001.6	2,148.1	2,404.2	2,551.5
Дархан-Уул	310.9	306.0	347.4	360.6
Өмнөговь	2,654.4	2,598.4	3,000.3	2,880.8
Дундговь	3,593.0	3,825.9	4,093.1	3,741.1
Зүүн бүс	9,995.5	10,739.5	11,315.0	11,311.2
Дорнод	2,057.8	2,377.8	2,629.6	2,749.7
Сүхбаатар	3,528.4	3,716.8	3,817.0	3,893.6
Хэнтий	4,409.3	4,644.9	4,868.4	4,667.9
Улаанбаатар	423.6	411.8	444.9	468.7

ХҮСНЭГТ 2. МАЛЫН ТОО, адуу, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	3,939.8	3,940.1	4,214.8	4,093.9
Баруун бүс	676.1	700.2	734.5	729.5
Завхан	207.4	222.5	243.7	236.7
Говь-Алтай	123.7	130.0	132.4	122.1
Баян-Өлгий	93.4	95.3	99.0	99.8
Ховд	132.1	128.5	128.8	131.5
Увс	119.5	123.8	130.7	139.3
Хангайн бүс	1,439.7	1,395.4	1,530.4	1,370.6
Орхон	12.3	11.3	12.2	12.8
Өвөрхангай	364.0	323.6	348.9	280.1
Булган	261.9	244.0	272.0	255.1
Баянхонгор	180.1	175.9	189.5	163.3
Архангай	381.1	378.4	425.9	387.8
Хөвсгөл	240.3	262.0	281.8	271.5
Төвийн бүс	902.3	876.7	957.2	959.2
Төв	375.6	341.4	371.4	364.7
Говьсүмбэр	22.3	20.6	22.7	22.7
Сэлэнгэ	95.4	97.6	103.4	109.7
Дорноговь	133.2	140.0	152.6	165.0
Дархан-Уул	17.0	17.7	19.3	20.3
Өмнөговь	98.7	96.5	109.5	110.4
Дундговь	160.2	162.9	178.2	166.5
Зүүн бүс	878.4	925.1	944.6	976.9
Дорнод	250.7	278.8	297.4	324.5
Сүхбаатар	315.6	327.3	321.9	331.0
Хэнтий	312.1	318.9	325.4	321.5
Улаанбаатар	43.3	42.8	48.0	57.6

ХҮСНЭГТ 3. МАЛЫН ТОО, тэмээ, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	434.1	459.7	472.4	472.9
Баруун бүс	103.9	107.6	109.8	108.6
Завхан	7.5	7.8	8.0	8.1
Говь-Алтай	42.0	43.7	44.4	43.9
Баян-Өлгий	5.3	5.6	5.9	5.4
Ховд	25.7	25.4	25.8	25.7
Увс	23.5	25.1	25.6	25.5
Хангайн бүс	88.1	93.8	96.1	87.1
Орхон	0.0	0.1	0.1	0.1
Өвөрхангай	28.8	31.5	32.7	26.6
Булган	1.4	1.4	1.5	1.4
Баянхонгор	54.3	57.4	58.1	55.5
Архангай	1.4	1.3	1.4	1.3
Хөвсгөл	2.2	2.3	2.4	2.3
Төвийн бүс	223.8	239.5	247.7	259.1
Төв	3.5	3.5	3.6	3.6
Говьсүмбэр	0.9	1.1	1.0	1.1
Сэлэнгэ	0.5	0.5	0.5	0.4
Дорноговь	40.7	42.8	43.5	45.4
Дархан-Уул	0.0	0.1	0.1	0.1
Өмнөговь	141.2	152.3	157.9	166.8
Дундговь	36.8	39.3	41.3	41.7
Зүүн бүс	18.1	18.6	18.5	17.9
Дорнод	5.6	6.1	6.3	6.2
Сүхбаатар	8.3	8.2	7.9	7.6
Хэнтий	4.2	4.3	4.3	4.0
Улаанбаатар	0.3	0.2	0.3	0.2

ХҮСНЭГТ 4. МАЛЫН ТОО, үхэр, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	4,388.5	4,380.9	4,753.2	4,732.0
Баруун бүс	816.0	822.7	854.6	859.0
Завхан	192.2	205.0	228.7	225.0
Говь-Алтай	85.4	85.2	84.5	75.9
Баян-Өлгий	161.0	155.9	158.6	159.5
Ховд	200.5	193.7	187.1	187.1
Увс	176.9	182.9	195.7	211.5
Хангайн бүс	1,934.4	1,888.5	2,076.0	1,967.7
Орхон	21.9	17.5	19.0	20.3
Өвөрхангай	298.2	272.3	292.4	251.8
Булган	283.9	255.3	282.4	269.8
Баянхонгор	240.3	239.8	257.6	245.8
Архангай	628.8	621.2	710.1	679.0
Хөвсгөл	461.3	482.5	514.5	501.1
Төвийн бүс	769.3	741.0	809.7	855.1
Төв	310.8	282.3	313.8	322.1
Говьсүмбэр	14.9	14.0	14.5	16.3
Сэлэнгэ	218.4	216.8	232.3	256.0
Дорноговь	72.6	80.6	91.9	103.7
Дархан-Уул	50.3	44.3	47.4	48.6
Өмнөговь	27.0	26.9	31.7	33.2
Дундговь	75.3	76.1	78.2	75.1
Зүүн бүс	779.9	847.8	927.2	960.7
Дорнод	207.9	243.1	277.4	305.1
Сүхбаатар	236.8	251.6	268.5	280.9
Хэнтий	335.3	353.0	381.2	374.7
Улаанбаатар	88.8	80.8	85.7	89.5

ХҮСНЭГТ 5. МАЛЫН ТОО, хонь, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	30,109.9	30,554.8	32,267.3	30,049.4
Баруун бүс	6,903.2	6,606.9	6,729.7	6,431.8
Завхан	1,837.7	1,827.5	1,950.9	1,799.8
Говь-Алтай	1,194.6	1,057.7	1,066.7	945.7
Баян-Өлгий	995.2	979.6	995.9	937.4
Ховд	1,323.6	1,174.2	1,111.3	1,126.3
Увс	1,552.1	1,568.0	1,604.8	1,622.7
Хангайн бүс	11,329.0	11,459.3	12,243.5	10,553.5
Орхон	47.7	47.5	50.6	51.2
Өвөрхангай	2,663.3	2,588.1	2,606.8	2,115.0
Булган	1,794.4	1,778.2	1,923.8	1,765.7
Баянхонгор	1,381.1	1,297.5	1,406.0	1,156.2
Архангай	2,845.1	2,981.8	3,321.3	2,842.6
Хөвсгөл	2,597.5	2,766.2	2,935.1	2,622.8
Төвийн бүс	6,678.1	6,898.9	7,428.9	7,247.5
Төв	2,461.1	2,449.3	2,619.8	2,540.3
Говьсүмбэр	205.2	208.1	219.5	218.4
Сэлэнгэ	699.3	705.9	744.7	783.4
Дорноговь	861.5	926.2	1,021.6	1,069.7
Дархан-Уул	150.8	147.1	162.3	161.8
Өмнөговь	614.0	631.4	718.2	682.6
Дундговь	1,686.2	1,831.1	1,942.7	1,791.2
Зүүн бүс	5,029.3	5,423.3	5,688.5	5,641.7
Дорнод	1,001.6	1,147.7	1,262.4	1,303.1
Сүхбаатар	1,815.3	1,922.1	1,971.2	1,993.9
Хэнтий	2,212.5	2,353.5	2,454.9	2,344.7
Улаанбаатар	170.2	166.3	176.7	174.9

ХҮСНЭГТ 6. МАЛЫН ТОО, ямаа, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	27,346.7	27,124.7	29,261.7	27,720.3
Баруун бүс	7,702.4	7,319.9	7,575.7	7,716.3
Завхан	1,352.5	1,292.7	1,418.6	1,338.2
Говь-Алтай	2,356.0	2,196.8	2,269.6	2,123.2
Баян-Өлгий	971.2	930.4	933.3	1,022.6
Ховд	1,764.8	1,624.6	1,631.3	1,822.0
Увс	1,257.9	1,275.5	1,322.8	1,410.3
Хангайн бүс	9,613.6	9,486.0	10,300.4	8,773.5
Орхон	40.5	38.0	45.0	52.5
Өвөрхангай	2,389.2	2,245.8	2,344.6	1,805.6
Булган	1,020.1	1,026.6	1,162.0	1,104.0
Баянхонгор	2,731.8	2,478.9	2,733.7	2,219.2
Архангай	1,435.4	1,499.3	1,708.4	1,489.3
Хөвсгөл	1,996.5	2,197.5	2,306.7	2,102.8
Төвийн бүс	6,620.0	6,672.4	7,515.1	7,370.1
Төв	1,534.2	1,506.0	1,670.5	1,656.8
Говьсүмбэр	195.1	183.7	194.2	192.4
Сэлэнгэ	496.3	519.3	601.6	669.0
Дорноговь	893.6	958.6	1,094.6	1,167.7
Дархан-Уул	92.8	97.0	118.3	129.8
Өмнөговь	1,773.5	1,691.3	1,983.0	1,887.8
Дундговь	1,634.6	1,716.6	1,852.8	1,666.6
Зүүн бүс	3,289.8	3,524.7	3,736.2	3,714.0
Дорнод	592.1	702.1	786.2	810.9
Сүхбаатар	1,152.4	1,207.5	1,247.4	1,280.2
Хэнтий	1,545.3	1,615.1	1,702.6	1,622.9
Улаанбаатар	121.0	121.6	134.2	146.4

ХҮСНЭГТ 7. МАЛЧДЫН ТОО, бүс, аймаг

Аймаг	2017	2018	2019	2020
Улсын дүн	303,590	288,700	285,482	298,789
Баруун бүс	79,192	72,395	70,477	73,659
Завхан	16,775	15,953	15,643	16,210
Говь-Алтай	12,919	12,391	12,287	13,128
Баян-Өлгий	17,200	13,993	13,746	14,414
Ховд	15,125	13,928	12,813	13,330
Увс	17,173	16,130	15,988	16,577
Хангайн бүс	124,682	120,381	119,171	124,350
Орхон	1,396	1,352	1,299	1,421
Өвөрхангай	28,265	28,105	27,101	28,334
Булган	14,472	13,795	13,917	14,186
Баянхонгор	22,255	21,784	21,772	23,212
Архангай	27,055	25,756	25,688	25,907
Хөвсгөл	31,239	29,589	29,394	31,290
Төвийн бүс	60,290	58,293	57,935	60,689
Төв	19,462	18,480	18,421	19,170
Говьсүмбэр	1,164	1,115	1,097	1,184
Сэлэнгэ	8,278	8,086	7,739	8,417
Дорноговь	7,232	7,033	7,024	7,308
Дархан-Уул	2,297	1,848	1,743	1,887
Өмнөговь	9,635	9,593	9,670	10,219
Дундговь	12,222	12,138	12,241	12,505
Зүүн бүс	36,411	34,508	34,313	36,310
Дорнод	8,710	7,778	7,983	8,486
Сүхбаатар	14,775	14,585	14,496	15,006
Хэнтий	12,926	12,145	11,834	12,818
Улаанбаатар	3,015	3,123	3,586	3,781

ХҮСНЭГТ 8. МАЛЧИН ӨРХИЙН ТОО, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган өрх			
Улсын дүн	169.7	169.7	171.6	181.1
Баруун бүс	42.4	41.4	41.3	43.7
Завхан	9.1	9.1	8.9	9.4
Говь-Алтай	7.2	7.1	7.3	7.9
Баян-Өлгий	9.3	8.7	8.7	9.2
Ховд	7.9	7.7	7.4	7.9
Увс	9.0	8.9	8.9	9.3
Хангайн бүс	69.1	69.1	69.9	73.6
Орхон	0.9	0.9	0.8	0.9
Өвөрхангай	16.1	16.3	16.4	17.5
Булган	8.5	8.3	8.5	8.7
Баянхонгор	11.8	11.9	12.0	12.9
Архангай	15.2	15.0	15.2	15.5
Хөвсгөл	16.7	16.8	16.9	18.1
Төвийн бүс	35.6	36.0	36.5	38.5
Төв	11.9	11.9	12.1	12.6
Говьсүмбэр	0.7	0.7	0.7	0.8
Сэлэнгэ	4.7	4.9	4.9	5.2
Дорноговь	4.2	4.2	4.2	4.5
Дархан-Уул	1.4	1.3	1.3	1.3
Өмнөговь	5.8	6.0	6.1	6.5
Дундговь	7.0	7.2	7.2	7.6
Зүүн бүс	20.5	20.8	21.2	22.4
Дорнод	5.0	5.1	5.3	5.7
Сүхбаатар	7.6	7.8	7.9	8.2
Хэнтий	7.8	7.9	8.0	8.5
Улаанбаатар	2.1	2.3	2.8	2.9

ХҮСНЭГТ 9. МАЛТАЙ ӨРХИЙН ТОО, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
Улсын дүн	228.950	230.854	233.317	242.024
Баруун бүс	63.112	63.343	63.836	65.341
Завхан	13.171	13.264	13.392	13.769
Говь-Алтай	10.180	10.315	10.521	10.955
Баян-Өлгий	14.976	14.910	14.948	15.174
Ховд	11.876	11.857	11.937	12.195
Увс	12.909	12.997	13.038	13.248
Хангайн бүс	83.830	84.944	85.694	88.536
Орхон	1.217	1.180	1.119	1.209
Өвөрхангай	18.956	19.209	19.233	19.813
Булган	10.685	10.683	10.742	11.031
Баянхонгор	14.566	14.765	14.914	15.602
Архангай	18.410	18.760	19.102	19.497
Хөвсгөл	19.996	20.347	20.584	21.384
Төвийн бүс	49.248	49.462	50.118	52.608
Төв	15.231	15.341	15.594	16.393
Говьсүмбэр	1.041	1.011	1.022	1.118
Сэлэнгэ	9.543	9.494	9.554	10.028
Дорноговь	5.201	5.288	5.351	5.653
Дархан-Уул	2.531	2.366	2.297	2.308
Өмнөговь	7.418	7.496	7.707	8.141
Дундговь	8.283	8.466	8.593	8.967
Зүүн бүс	27.616	28.399	29.011	30.533
Дорнод	7.044	7.295	7.636	8.205
Сүхбаатар	10.073	10.220	10.302	10.782
Хэнтий	10.499	10.884	11.073	11.546
Улаанбаатар	5.144	4.706	4.658	5.006

ХҮСНЭГТ 10. БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, бүгд, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	22,642.0	19,403.3	23,587.0	22,777.8
Баруун бүс	5,718.1	4,541.7	5,107.5	5,918.0
Завхан	1,235.1	1,000.8	1,305.5	1,233.6
Говь-Алтай	1,307.0	919.0	1,123.4	1,236.8
Баян-Өлгий	856.8	749.6	809.2	888.1
Ховд	1,206.5	880.2	830.5	1,276.1
Увс	1,112.6	991.9	1,038.9	1,283.3
Хангайн бүс	8,196.1	6,543.5	8,706.7	7,323.3
Орхон	50.0	34.7	53.4	51.1
Өвөрхангай	1,890.5	1,338.7	2,000.6	1,357.1
Булган	1,296.3	1,045.3	1,311.9	1,179.8
Баянхонгор	1,488.6	744.7	1,438.1	1,485.7
Архангай	1,796.7	1,582.7	1,964.7	1,635.6
Хөвсгөл	1,674.0	1,797.3	1,938.0	1,614.0
Төвийн бүс	5,209.8	4,557.5	5,713.8	5,324.0
Төв	1,821.6	1,467.3	1,836.5	1,800.2
Говьсүмбэр	170.2	138.0	166.9	165.0
Сэлэнгэ	530.0	595.7	608.5	672.9
Дорноговь	655.3	659.7	760.3	803.1
Дархан-Уул	119.4	123.1	143.0	147.4
Өмнөговь	664.3	400.0	787.7	612.5
Дундговь	1,249.1	1,173.7	1,410.9	1,122.9
Зүүн бүс	3,343.9	3,594.1	3,891.5	4,034.6
Дорнод	657.2	827.3	884.4	1,012.3
Сүхбаатар	1,189.1	1,274.5	1,328.6	1,399.1
Хэнтий	1,497.6	1,492.2	1,678.5	1,623.2
Улаанбаатар	174.1	166.5	167.5	177.9

ХҮСНЭГТ 11. ХЭЭЛТЭГЧ, бүгд, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
Улсын дүн	28,242.4	29,777.8	30,963.5	29,657.6
Баруун бүс	6,640.5	6,801.2	6,823.2	6,512.4
Завхан	1,444.8	1,501.4	1,555.9	1,457.7
Говь-Алтай	1,514.3	1,570.8	1,524.9	1,380.4
Баян-Өлгий	915.9	914.7	913.1	885.5
Ховд	1,426.5	1,397.3	1,365.0	1,335.3
Увс	1,339.0	1,417.0	1,464.3	1,453.6
Хангайн бүс	10,284.9	10,890.0	11,316.7	10,215.2
Орхон	56.7	55.2	58.1	63.2
Өвөрхангай	2,285.5	2,387.5	2,295.3	1,986.9
Булган	1,520.9	1,576.7	1,651.4	1,609.9
Баянхонгор	1,825.5	1,955.1	1,970.2	1,630.5
Архангай	2,234.2	2,365.3	2,652.1	2,385.8
Хөвсгөл	2,362.1	2,550.3	2,689.6	2,538.8
Төвийн бүс	6,621.4	7,025.5	7,383.1	7,490.0
Төв	2,127.4	2,188.6	2,301.5	2,270.1
Говьсүмбэр	201.5	203.6	211.9	217.4
Сэлэнгэ	724.9	726.8	788.9	840.5
Дорноговь	846.0	929.6	1,010.6	1,083.4
Дархан-Уул	153.0	149.0	165.3	172.1
Өмнөговь	1,066.1	1,174.4	1,192.1	1,233.6
Дундговь	1,502.6	1,653.6	1,712.8	1,672.9
Зүүн бүс	4,493.2	4,861.0	5,230.7	5,217.1
Дорнод	931.2	1,048.1	1,190.1	1,234.3
Сүхбаатар	1,525.5	1,633.3	1,724.3	1,744.3
Хэнтий	2,036.6	2,179.6	2,316.3	2,238.5
Улаанбаатар	202.3	200.1	209.8	222.8

ХҮСНЭГТ 12. ТЭЖЭЭВЭР АМЬТАД, бүс, аймаг

Бүс, аймаг	2017	2018	2019	2020
	мянган толгой			
	гахай		шувуу	
Улсын дүн	20.9	24.5	898.7	997.2
Баруун бүс	0.4	0.5	0.8	1.7
Завхан	0.1	0.1	0.4	1.1
Говь-Алтай	0.1	0.1	0.1	0.0
Баян-Өлгий			0.1	0.2
Ховд	0.0	0.0		0.1
Увс	0.2	0.2	0.2	0.3
Хангайн бүс	1.4	2.1	9.1	14.2
Орхон	0.1	0.3	1.3	1.2
Өвөрхангай	0.1	0.2	0.2	0.2
Булган	0.6	0.9	6.6	8.0
Баянхонгор	0.0	0.1	0.1	4.0
Архангай	0.2	0.4	0.0	0.1
Хөвсгөл	0.4	0.3	1.0	0.7
Төвийн бүс	8.6	10.9	314.9	371.5
Төв	4.1	4.3	279.8	337.0
Говьсүмбэр	0.1	0.2	0.4	0.2
Сэлэнгэ	3.1	4.1	12.3	12.5
Дорноговь	0.2	0.2	5.9	5.8
Дархан-Уул	1.0	1.9	16.4	15.5
Өмнөговь	0.1	0.1	0.1	0.6
Дундговь	0.1	0.0	0.1	0.0
Зүүн бүс	1.5	2.1	6.9	16.2
Дорнод	0.4	0.8	6.7	12.8
Сүхбаатар	0.1	0.2	0.1	0.2
Хэнтий	0.9	1.0	0.2	3.2
Улаанбаатар	9.0	9.1	566.9	593.5